

KANSALLINEN
KOULUTUKSEN
ARVIOINTIKESKUS

TYÖLLISTYMINEN AMMATIL- LISESTA KOULUTUKSESTA

Hankesuunnitelma

Goman, Jani | Hievanen, Raisa | Haataja, Peer | Mäntymaa, Jukka |
Nousiainen, Riina | Rintala, Heta | Tauriainen, Pekka |

Sisällys

1 Johdanto	3
2 Arvioinnin tausta.....	4
2.1 Työllisyys ja työttömyys Suomessa suhteessa kansainväliseen tilanteeseen	4
2.2 Uusien opiskelijoiden ja tutkinnon suorittaneiden määrät ammatillisessa koulutuksessa	5
2.3 Ammatillisen perustutkinnon suorittaneiden sijoittuminen tilastotiedon valossa	8
2.4 Työllistymisen edistäminen koulutuspoliittisena tavoitteena.....	10
2.5 Alueellisiin osaamis- ja koulutustarpeisiin vastaaminen	12
2.6 Työelämäosaamisen kehittymisen ja työelämään siirtymisen tukeminen ja ohjaus	12
2.7 Näkökulmia aikaisemmista arvioinneista	15
2.8 Opiskelijoiden kokemuksia opinnoista ja odotuksia työelämää kohtaan	18
2.9 Koulutuksen järjestäjien tavat seurata valmistuneiden opiskelijoidensa työllistymistä	21
2.10 Työnantajien näkemyksiä yhteistyöstä ammatillisen koulutuksen järjestäjien kanssa ja tutkinnon suorittaneiden osaamisesta	22
3 Arvioinnin tehtävät ja tavoitteet	25
4 Arviointikohteet ja kysymykset	27
5 Tiedon tuottaminen ruotsinkielisestä koulutuksesta ja ruotsin kielellä	29
6 Arviointiaineisto, sen hankinta ja analysointi	29
7 Arviointihankkeen organisointi ja aikataulu	30
8 Viestintä ja tiedottaminen arviointihankkeen eri vaiheissa	32
9 Arviointihankkeen riskienhallinta ja laadunvarmistus	33
10 Henkilötietojen käsittely arviointihankkeessa	33
Lähteet	35

1 Johdanto

Ammatillisen koulutuksen tehtävänä on ylläpitää ja kohottaa väestön ammatillista osaamista, edistää työllisyyttä sekä antaa valmiuksia työ- ja toimintakyvyn jatkuvaan ylläpitoon, yrittäjyyteen, elinikäiseen oppimiseen ja ammatilliseen kasvuun. Lisäksi tavoitteena on antaa opiskelijoille jatko-opintovalmiuksien, persoonallisuuden kehittämisen ja yhteiskunnan jäseneksi kehittymisen kannalta tarpeellisia tietoja ja taitoja.

Ammatillisten perustutkintojen tavoitteena on tuottaa opiskelijoille laaja-alaiset ammatilliset perusvalmiudet alan työtehtäviin sekä erikoistuneempi osaaminen ja työelämän edellyttämä ammattitaito vähintään yhdellä työelämän toimintakokonaisuuteen liittyvällä osa-alueella. Lisäksi tavoitteena on kehittää opiskelijoiden työelämässä toimimisen taitoja ja urasuunnittelunvalmiuksia. Ammatti- ja erikoisammattitutkinnoilla tuotetaan perustutkintoa syvällisempää työelämän tarpeiden mukaisesti kohdennettua ammattitaitoa. (Laki 531/2017, 5 §.)

Ammatillisesta koulutuksesta työllistymistä on viime vuosina pyritty edistämään erilaisilla koulutuspoliittisilla toimilla. Työelämässä oppimisen, työpaikoilla suoritettavien näyttöjen ja oppisopimus-koulutuksen lisäämisellä on tavoiteltu sitä, että opiskelijat saisivat työelämäkontakteja jo opintojensa aikana. Ammatillisen koulutuksen rahoitusta uudistamalla on pyritty edistämään opiskelijoiden työllistymistä ja jatko-opintoihin sijoittumista. Myös oppivelvollisuuden laajentamisessa yhtenä tavoitteena on ollut nuorten työelämävalmiuksien parantaminen ja työllisyysasteen nostaminen.

Pääministeri Petteri Orpon hallituksen ohjelmassa (Valtioneuvosto 2023) on nostettu esille huoli siitä, että ammatillisen perustutkinnon suorittaneista useampi kuin joka kymmenes jää valmistumisen jälkeen työttömäksi. Hallituksen tavoitteena on uudistaa ammatillisen koulutuksen toiminnanohjausta ja rahoitusta siten, että koulutuksen tuloksellisuus ja vaikuttavuus paranisivat. Koulutuksen järjestäjien kannustimia uudistetaan siten, että opiskelijat suorittavat opintoja, valmistuvat, työllistyvät tai siirtyvät jatko-opintoihin valmistumisen jälkeen. Hallitusohjelman mukaan ammatillisen koulutuksen ja elinkeinoelämän yhteistyötä vahvistetaan ja koulutuksen tarjontaa uudistetaan, jotta ammatillinen koulutus vastaisi nykyistä paremmin työelämän tarpeisiin. Samalla tavoitteena on turvata opiskelijoiden oikeus riittävään lähiopetukseen, työpaikkaohjaukseen sekä tarvittavaan oppimisen tukeen. Hallitusohjelmassa on asetettu tavoitteeksi myös työelämän vastaanottokykyiden vahvistaminen niin, että esimerkiksi osatyökykyisten, maahanmuuttajien, ikääntyneiden sekä matalan koulutustason tehtävissä toimivien henkilöiden työllistyminen paranee. Pitkän aikavälin tavoitteena on nostaa Suomen työllisyysaste 80 prosenttiin vuoteen 2031 mennessä.

Kansallinen koulutuksen arviointikeskus (Karvi) toteuttaa vuosien 2024–2026 aikana arvioinnin ammatillisesta koulutuksesta työllistymisestä. Arvioinnissa tuotetaan tietoa työllistymisen nykytilasta sekä selvitetään, miten työllistymisen mahdollisuuksia voidaan tukea koulutuksen aikana, ja millaisia kehittämistoimia ammatilliseen koulutukseen tarvitaan, jotta työllistymistä voidaan edistää eri toimialoilla ja alueilla. Lisäksi arvioinnissa etsitään hyviä käytäntöjä kansallisesti ja kansainvälisesti työllistymisen edistämiseksi. Arvioinnin pääasiallisena kohteena on ammatillinen perustutkintokoulutus. Arvioinnin tavoitteena on tuottaa tietoa kansallisen tason päätöksenteon tueksi sekä koulutuksen järjestäjille toimintansa kehittämiseen. Arvioinnin tuottamaa tietoa on mahdollista

hyödyntää myös meneillään olevan työvoimapolkujen uudistuksen toimeenpanossa. Arviointi liittyy Karvin arviointisuunnitelmakauden 2024–2027 (Kansallinen koulutuksen arviointikeskus 2024) strategiseen tavoitteeseen edistää sosiaalista, ekologista ja taloudellista kestävä kehitystä arviointitoiminnan kautta.

2 Arvioinnin tausta

2.1 Työllisyys ja työttömyys Suomessa suhteessa kansainväliseen tilanteeseen

Osana arviointihanketta Karvi laati keväällä 2024 tilastokatsauksen, jossa kuvattiin OECD:n ja Eurostatin tilastotietojen perusteella Suomen työllisyys- ja työttömyysasteita suhteessa kansainväliseen tilanteeseen sekä Opetushallinnon tilastopalvelu Vipusen perusteella ammatillisen tutkinnon suorittaneiden työllistymistä eri vuosina (ks. Hievanen ym. 2024). Katsauksessa hyödynnettiin myös Tilastokeskuksen tilastoja. Seuraavassa kuvataan tiivistetysti katsauksen keskeisiä tuloksia, jotka liittyvät Suomen työllisyystilanteeseen suhteessa kansainväliseen kontekstiin.

Suomen työllisyysaste on korkeampi kuin EU- ja OECD-maissa keskimäärin, mutta matalampi kuin Pohjoismaissa

OECD:n tilastotietojen mukaan (OECD 2024a) 15–64-vuotiaiden työllisyysaste¹ vuosina 2009–2022 vaihteli Suomessa 67–74 prosentin välillä ja oli koko tarkastelujakson ajan EU:n ja OECD:n keskiarvoja korkeampi, mutta Pohjoismaiden keskiarvoa matalampi. Vuonna 2022 työllisyysaste oli Suomessa 74 prosenttia, kun taas esimerkiksi Islannissa se oli 83 prosenttia. Covid-19-pandemiaa edeltävinä ja sen jälkeisinä vuosina työllisyysaste on ollut Suomessa, kuten keskimäärin muuallakin, nousujohteinen.

Suomen työllisyysasteen eroa muihin Pohjoismaihin on selitetty osaltaan sillä, että Suomessa osa-aikatyötä tekevien määrä on alhaisempi kuin muissa Pohjoismaissa sekä sillä, että Suomessa on suhteellisen paljon työikäistä työvoiman ulkopuolista väestöä. Lisäksi talouskasvu on ollut finanssikriisin (2007–2009) jälkeen Suomessa hitaampaa kuin muissa Pohjoismaissa. Eroja maiden välillä on myös työvoimapolitiikassa ja työsuhdeturvassa. (Alatalo ym. 2019.) Eri sektorien työllistävyys on niin ikään erilaista: Suomessa palveluvaltaistuminen on tapahtunut hitaammin kuin muissa Pohjoismaissa (emt.) ja julkisen sektorin osuus työllistämisestä on Suomessa Pohjoismaiden matalin (Kauhanen 2021).

Nuorten työttömyysaste on Suomessa korkeampi kuin OECD:ssä ja Pohjoismaissa keskimäärin

OECD:n tilastotietojen perusteella (OECD 2024b) 15–24-vuotiaiden työttömyysaste vuosina 2009–2022 vaihteli Suomessa 14–22 prosentin välillä ja oli koko tarkastelujakson ajan korkeampi verrattuna OECD-maiden ja Pohjoismaiden keskiarvoihin. Covid-19-pandemia lisäsi yleisesti nuorten työttömyyttä.

¹ Yleinen työllisyysaste koulutustasosta riippumatta.

Nuorten 15–24-vuotiaiden työttömyysastetta tarkasteltaessa on kuitenkin huomioitava, että osuudet lasketaan kansainvälisen tilastointikäytännön mukaisesti työvoimasta, mikä tarkoittaa työllisten ja työttömien kokonaismäärää kyseisessä ikäryhmässä. Valtaosa tähän ikäryhmään kuuluvista opiskelee, mutta jos he täyttävät tilastoinnissa määritellyn työttömän tai työllisen kriteerin, eli etsivät työtä tai tekevät työtä, heidät lasketaan mukaan työvoimaan. (Tilastokeskus 2024a.) Tilastokeskuksen tietojen mukaan vuosina 2009–2020 niiden 15–24-vuotiaiden ei-työllisten osuus ikäluokasta, jotka eivät olleet koulutuksessa eivätkä varusmiespalveluksessa, vaihteli 9–11 prosentin välillä. Vuosina 2021–2023 osuus oli noin 7 prosenttia. (Tilastokeskus 2024b.) Oppivelvollisuuden pidentyminen 18-vuoteen tuli voimaan syksyllä 2021, mikä selittää osaltaan prosenttiosuuksien muutosta.

Yli 25-vuotiaiden työttömyysaste vaihteli Suomessa 5–8 prosentin välillä vuosina 2009–2020 ja on ollut säännöllisesti korkeampi kuin Pohjoismaissa keskimäärin. Vuodesta 2014 lähtien työttömien osuus, covid-19-pandemian vaihetta lukuun ottamatta, on ollut Suomessa myös korkeampi kuin OECD:ssä keskimäärin. (OECD 2024b.)

[Ammatillisen koulutuksen suorittaneiden työttömyysaste on korkeampi Suomessa kuin EU:ssa ja Pohjoismaissa keskimäärin](#)

Eurostatin tilastojen perusteella korkeintaan perusopetuksen suorittaneiden 20–64-vuotiaiden työllisyysaste vuosina 2014–2023 vaihteli Suomessa 53–56 prosentin välillä. Samalla aikavälillä toisen asteen koulutuksen² suorittaneiden työllisyys vaihteli 69–76 prosentin välillä. Korkeintaan perusopetuksen samoin kuin toisen asteen koulutuksen suorittaneiden työllisyysaste oli koko tarkastelujakson ajan Suomessa matalampi kuin muissa Pohjoismaissa. (Eurostat 2024a.)

Vuosina 2014–2023³ korkeintaan perusopetuksen suorittaneiden 20–64-vuotiaiden työttömyysaste vaihteli Suomessa 12–15 prosentin välillä. Toisen asteen koulutuksen suorittaneiden työttömyysaste vaihteli puolestaan 7–10 prosentin välillä ollen korkeampi kuin muissa Pohjoismaissa. Toisen asteen lukuihin sisältyy sekä ammatillinen että lukiokoulutus. Eurostatin tilastoista saa eriteltyä tämän ikäryhmän osalta ammatillisen koulutuksen⁴ suorittaneiden työttömyysasteet vuosina 2021–2023. Työttömyysaste Suomessa oli kunakin kolmena vuonna noin 7 prosenttia ja jokaisena vuonna korkeampi kuin muissa Pohjoismaissa ja EU-maissa keskimäärin. EU-maissa työttömyysaste oli näiden vuosien aikana keskimäärin noin 5 prosenttia. Myös Ruotsissa työttömyysaste oli noin 5 prosenttia, mutta Tanskassa, Islannissa ja Norjassa vain noin 2–3 prosenttia. (Eurostat 2024b.)

[2.2 Uusien opiskelijoiden ja tutkinnon suorittaneiden määrät ammatillisessa koulutuksessa](#)

Tässä osiossa tarkastellaan ammatillisen perustutkinnon uusien opiskelijoiden ja tutkinnon suorittaneiden lukumääriä. Tiedot pohjautuvat Opetushallinnon tilastopalvelu Vipusen tietoihin.

[Uusista ja valmistuneista opiskelijoista noin 70 prosenttia on perustutkinnon suorittajia](#)

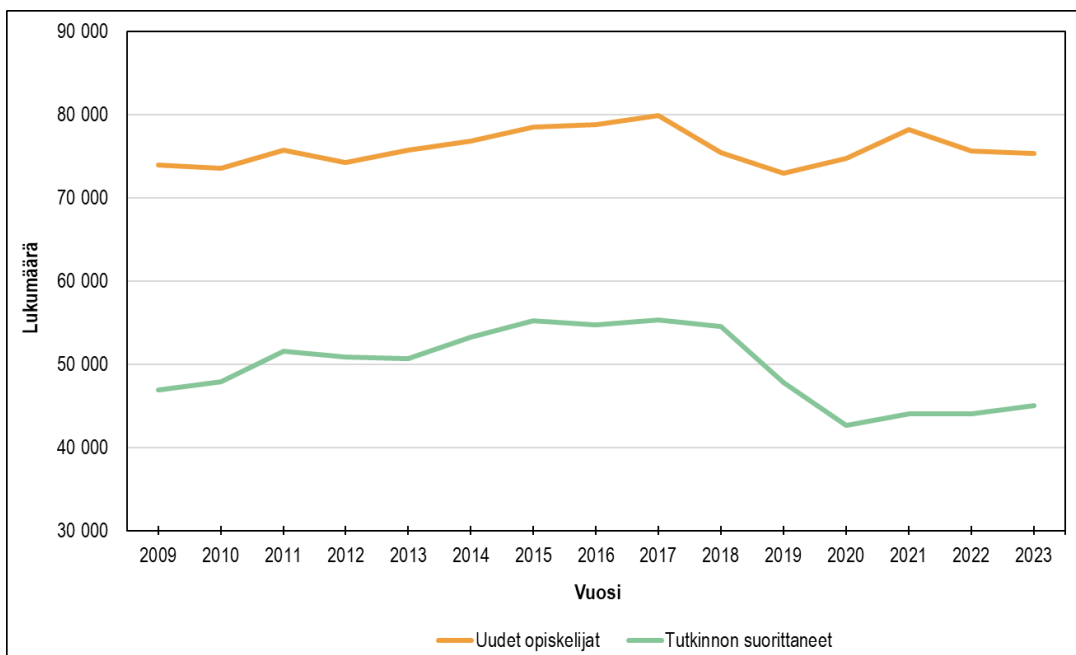
² Ammatilliset perustutkinnot, ammattitutkinnot, erikoisammattitutkinnot ja lukiokoulutus.

³ Tähän dokumenttiin on lisätty vuoden 2023 tilastotiedot Eurostatin tilastotietokannasta. Katsauksen (Hievanen ym. 2024) laadinnan aikaan Eurostatin tietokannassa koulutuksen mukaan ryhmitellyissä työttömyystilastossa oli saatavilla tiedot vain vuoteen 2022 saakka.

⁴ Ammatilliset perustutkinnot, ammattitutkinnot ja erikoisammattitutkinnot.

Vuosina 2009–2023 ammatillisen koulutuksen eri tutkintotyypeissä⁵ aloitti keskimäärin noin 108 000 opiskelijaa vuosittain. Tutkinnon suorittaneita oli puolestaan vuositason keskimäärin 71 000. Aloittaneista ja valmistuneista noin 70 prosenttia oli perustutkintojen, 21 prosenttia ammattitutkintojen ja 9 prosenttia erikoisammattitutkintojen opiskelijoita. (Vipunen 2024a.)

Perustutkinnoissa aloittaneiden määrä kasvoi tasaisesti vuoteen 2017 asti, jolloin opinnot aloitti lähes 80 000 opiskelijaa (kuvio 1). Tämän jälkeen määrä laski selvästi ja vähiten aloittajia oli vuonna 2019, noin 73 000. Viime vuosina aloittaneiden määrä on vakiintunut noin 75 000 opiskelijan tuntumaan.

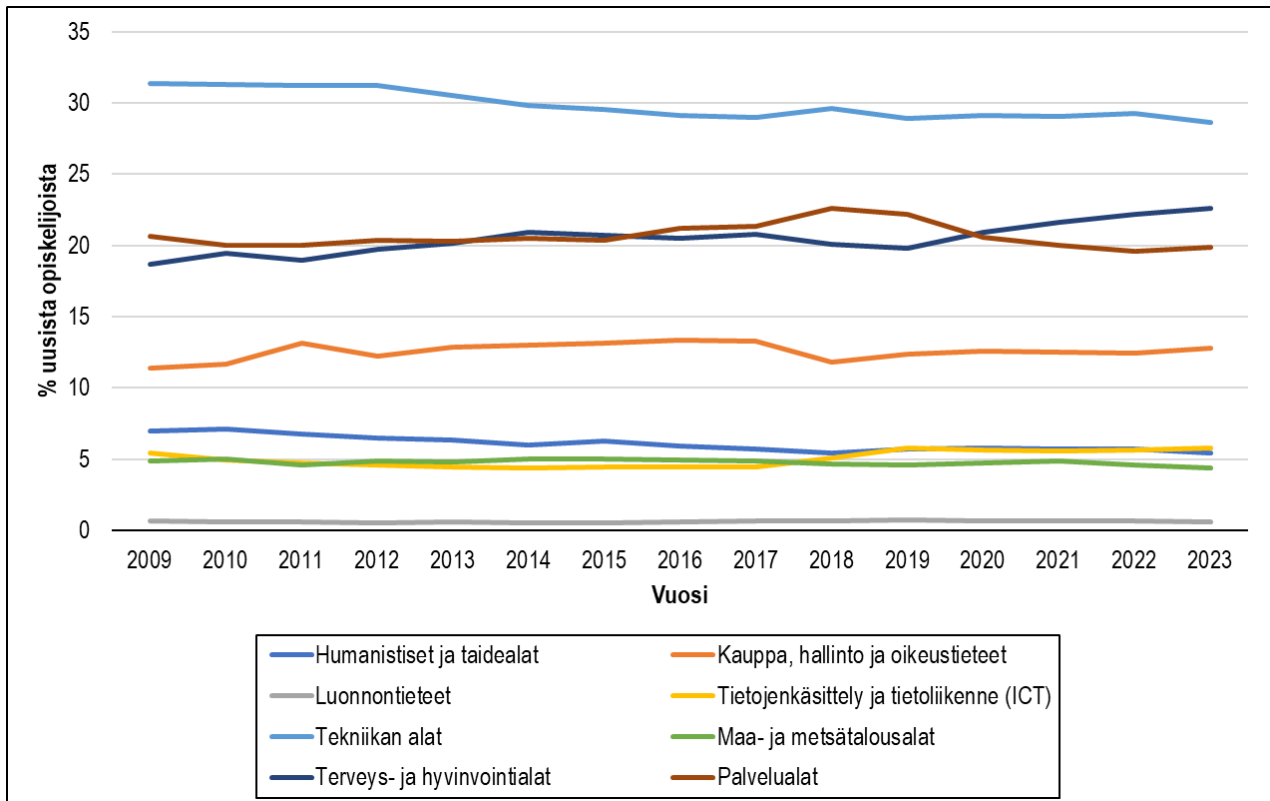
KUVIO 1. Ammatillisissa perustutkinnoissa aloittaneiden ja tutkinnon suorittaneiden lukumäärät vuosina 2009–2023. Lähde: Vipunen 2024a

Myös perustutkinnon suorittaneiden määrä kasvoi vuoteen 2017 saakka, jolloin valmistuneita oli yli 55 000. Määrät vähenivät selvästi vuodesta 2018 eteenpäin. Ammatillisen koulutuksen reformin voimaantulo ja covid-19 pandemia ajoittuvat tähän ajanjaksoon. Vähiten perustutkinnon suorittaneita oli vuonna 2020, noin 42 000. Siitä eteenpäin tutkinnon suorittaneita on vuosittain ollut keskimäärin 44 000.

Perustutkinnon aloittaneita ja suorittaneita on eniten tekniikan aloilla, terveys- ja hyvinvointialoilla sekä palvelualoilla

Vuosina 2009–2023 noin 30 prosenttia uusista ammatillisten perustutkintojen opiskelijoista aloitti opintonsa tekniikan aloilla (kuvio 2). Terveys- ja hyvinvointialoilla sekä palvelualoilla aloittaneiden osuus oli noin 20 prosenttia, kun taas kaupan ja hallinnon alalla hieman yli 10 prosenttia.

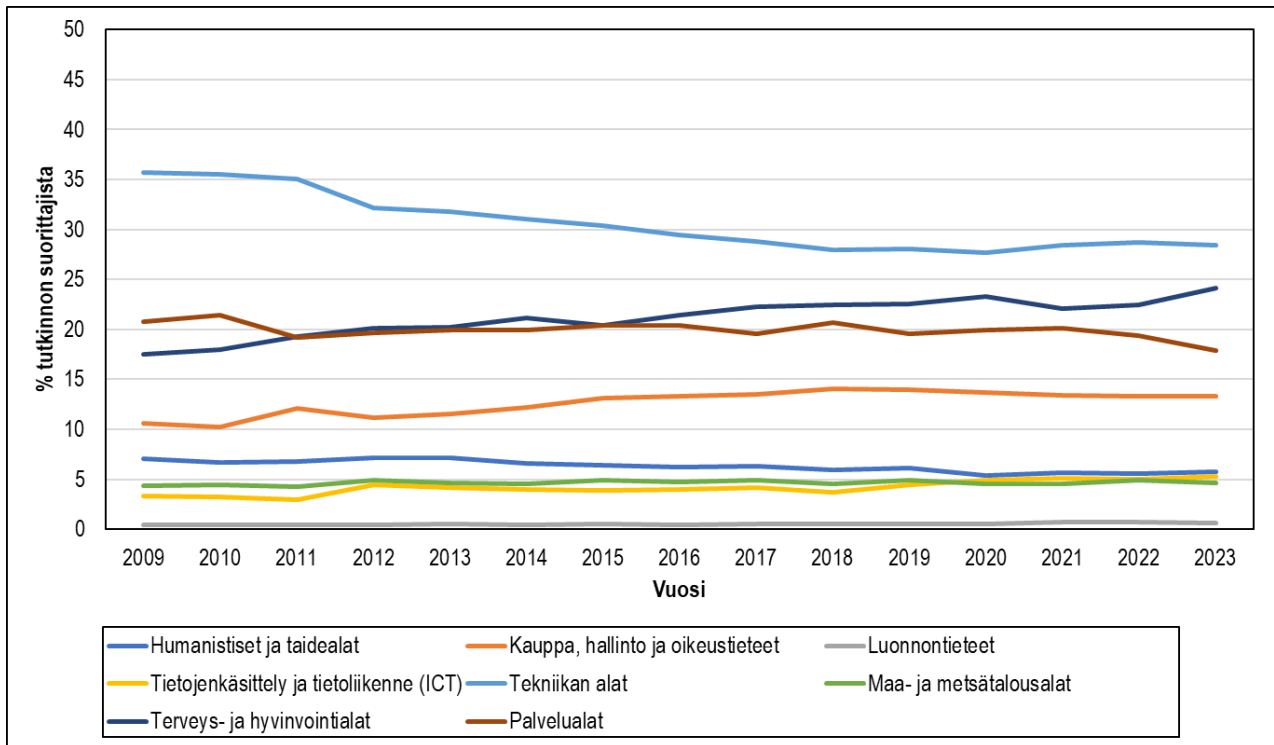
⁵ Perustutkinnot, ammattitutkinnot ja erikoisammattitutkinnot. Työvoimakoulutus ja kaikki hallinnonalat mukaan luevien.

KUVIO 2. Ammatillisissa perustutkinnoissa aloittaneiden uusien opiskelijoiden jakautuminen koulutusaloittain eri vuosina. Lähde: Vipunen 2024a

Suhteellisesti vähiten aloittaneita oli luonnontieteissä (1 %), tietojenkäsittelyssä ja tietoliikenteessä (5 %), maa- ja metsätalousaloilla (5 %) sekä humanistisilla ja taidealoilla (6 %).

Tutkinnon suorittaneiden osuudet olivat samansuuntaisia kuin opintonsa aloittaneiden (kuvio 3). Kaikista perustutkinnon suorittaneista noin 30 prosenttia valmistui tekniikan aloilta. Terveys- ja hyvinvointialoilta sekä palvelualoilta valmistuneiden osuus oli 20 prosentin molemmin puolin ja kaupan ja hallinnon alalta valmistuneiden osuus reilu 10 prosenttia.

KUVIO 3. Ammatillisen perustutkinnon suorittaneiden jakautuminen koulutusaloittain eri vuosina. Lähde: Vipunen 2024a

Suhteellisesti vähiten tutkinnon suorittaneita oli luonnontieteissä (1 %), tietojenkäsittelyssä ja tietoliikenteessä (4 %), maa- ja metsätalousaloilla (5 %) sekä humanistisilla ja taideoilla (6 %).

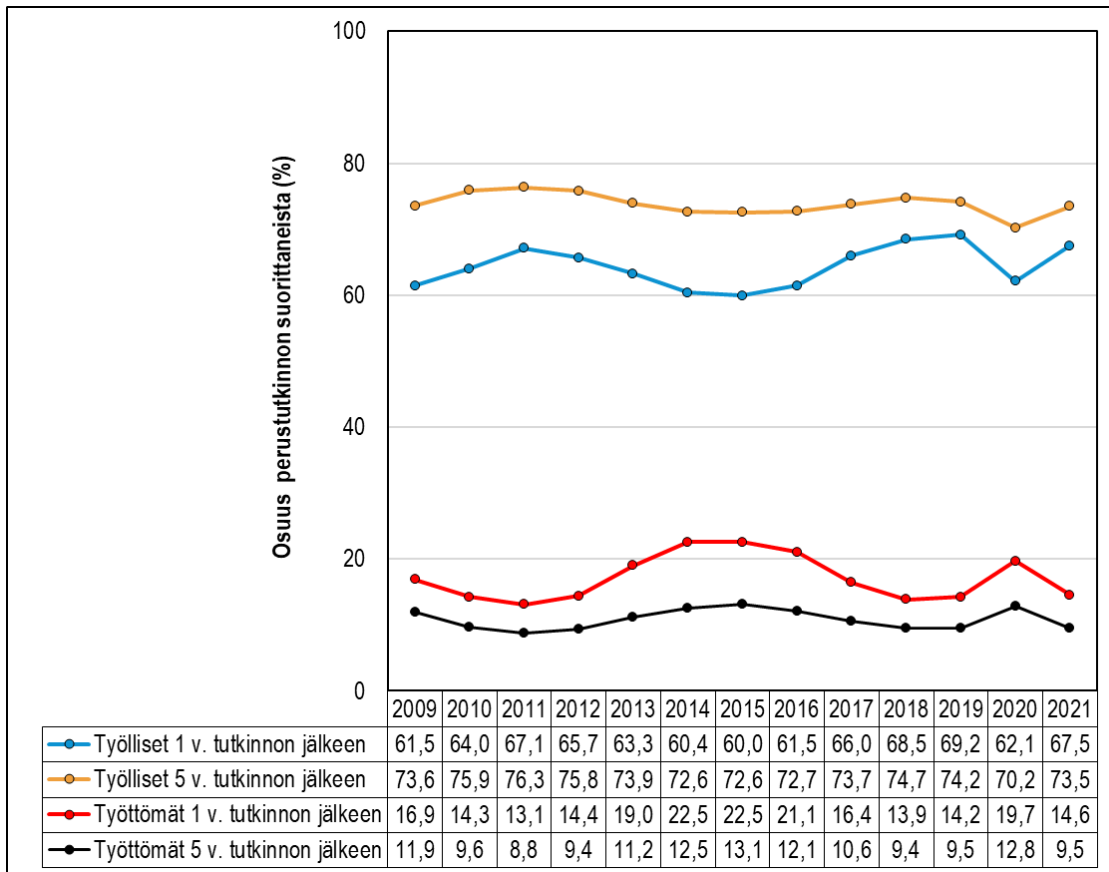
2.3 Ammatillisen perustutkinnon suorittaneiden sijoittuminen tilastotiedon valossa

Tässä osiossa kuvataan tiivistetysti keskeisiä tuloksia ammatillisen tutkinnon suorittaneiden työllistymisestä Karvin laatiman katsauksen pohjalta (ks. Hievanen ym. 2024). Katsauksen tiedot perustuvat Opetushallinnon tilastopalvelu Vipusen vuosia 2009–2021 koskeviin sijoittumistilastoihin.

Työllisten osuus suurempi ja työttömien osuus pienempi viiden vuoden kuluttua valmistumisesta kuin vuoden kuluttua

Vuosina 2009–2021 ammatillisen perustutkinnon suorittaneiden työllisyys **vuoden jälkeen** valmistumisesta vaihteli 60–69 prosentin välillä ollen keskimäärin 64 prosenttia. Työttömyys puolestaan vaihteli 13–23 prosentin välillä ja oli keskimäärin 17 prosenttia (ks. kuvio 4).

Samalla aikavälillä perustutkinnon suorittaneiden työllisyys **viiden vuoden jälkeen** valmistumisesta vaihteli 70–76 prosentin välillä ollen keskimäärin 74 prosenttia. Työttömien osuus puolestaan vaihteli 9–13 prosentin välillä ja oli keskimäärin 11 prosenttia. Työllistymistilanne näyttää siis tasaantuvan ja erityisesti työttömien osuuksien vaihtelu pienenevän, kun tutkinnon suorittamisesta kuluu aikaa.

KUVIO 4. Ammatillisen perustutkinnon suorittaneiden työllisten ja työttömien osuus tutkinnon suorittaneista eri vuosina 1 ja 5 vuotta tutkinnon suorittamisen jälkeen. Lähde: Vipunen 2024b

Vuosina 2011–2015 työllisten osuus oli laskusuuntainen, mutta sen jälkeen nousujohteinen covid-19-pandemian aikaa lukuun ottamatta. Työttömyys noudatti pääosin samaa kaavaa eli työttömien suhteellinen osuus tutkinnon suorittaneista kasvoi vuodesta 2011 vuoteen 2015, jonka jälkeen se oli laskusuunnassa covid-19-aika pois lukien.

Työllisten ja työttömien osuuksien lisäksi sijoittumistilastoissa on tietoa myös tutkinnon suorittaneiden muusta sijoittumisesta vuosina 2009–2021. Sekä vuoden että viiden vuoden kuluttua valmistumisesta keskimäärin 8 prosenttia perustutkinnon suorittaneista oli päätoimisia opiskelijoita. Vuoden kuluttua valmistumisesta 9 prosentilla ja viiden vuoden kuluttua valmistumisesta 7 prosentilla oli muu sijoittuminen (kuten varusmies- tai siviilipalveluksessa tai eläkkeellä olevat). Maasta muuttaneiden osuudet olivat alle yhden prosentin luokkaa sekä vuoden että viiden vuoden kuluttua valmistumisesta.

Työllistymisessä on eroja iän, sukupuolen, koulutusalan, koulutusmuodon ja alueen mukaan

Työllistyminen valmistumisen jälkeen vaihteli iän mukaan. Vuosia 2009–2021 koskevien sijoittumistilastojen perusteella vuoden kuluttua ammatillisen perustutkinnon suorittamisesta nuorilla (opinnot aloitettu enintään 24-vuotiaana) työllisten osuus oli keskimäärin 60 ja työttömien osuus 18 prosenttia. Aikuisilla (opinnot aloitettu 25-vuotiaana tai sitä vanhempana) taas työllisten osuus oli keskimäärin 75 ja työttömien osuus 16 prosenttia. Nuoret jatkoivat opintojaan useammin kuin varttuneemmat tai suorittivat varusmies- tai siviilipalveluksen opintojen jälkeen. Viiden vuoden kuluttua

tutkinnon suorittamisesta nuorten ja aikuisten työllisyys ei juurikaan eronnut. Sukupuolittain tarkasteltuna miesten työllisyysaste on ollut Suomessa pitkällä aikavälillä korkeampi kuin naisten työllisyysaste. Ammatillisen perustutkinnon suorittaneiden osalta tilanne oli vuosina 2009–2021 päinvastainen: naisilla työllisten osuus oli korkeampi ja työttömien osuus matalampi kuin miehillä.

Työllistyminen ja työttömyys vaihtelivat koulutusaloittain ja myös koulutusalojen sisällä oli eroja. Sekä vuoden että viiden vuoden kuluttua ammatillisen perustutkinnon suorittamisesta suhteellisesti suurin työllisten osuus ja pienin työttömien osuus oli terveys- ja hyvinvointialoilta, kaupan ja hallinnon alalta sekä palvelualoilta valmistuneilla. Vastaavasti pienin työllisten osuus ja suurin työttömien osuus oli tietojenkäsittelyn ja tietoliikenteen (ICT) alalta, luonnontieteistä ja humanistisilta ja taidealoilta valmistuneilla. Lukumääräisesti eniten perustutkinnon suorittaneista työllisistä ja työttömistä oli tekniikan aloilta valmistuneita.

Perustutkinnon oppisopimuskoulutuksena suorittaneiden työllistyminen oli selvästi parempaa kuin muiden sekä vuosi että viisi vuotta tutkinnon suorittamisen jälkeen⁶. Erot työllisten ja työttömien osuuksissa kuitenkin pienenivät, kun tutkinnon suorittamisesta oli kulunut aikaa viisi vuotta. Tutkinnon oppisopimuskoulutuksena suorittaneista pienempi osa kuin muista valmistuneista opiskeli päätoimisesti vuosi tai viisi vuotta valmistumisen jälkeen.

Äidinkielenään ruotsia puhuvat työllistyivät sekä vuosi että viisi vuotta tutkinnon suorittamisen jälkeen paremmin kuin suomea tai muita kieliä puhuvat. Ruotsinkielisillä myös työttömien osuus oli pienin.

Tutkinnon suorittaneiden asuinmaakunnan⁷ mukaan tarkasteltuna työllisten osuus sekä vuoden että viiden vuoden kuluttua valmistumisesta oli korkein Uudenmaan-, Itä-Uudenmaan sekä Pohjanmaan maakunnissa. Vastaavasti näissä maakunnissa myös työttömien osuudet vuoden ja viiden vuoden jälkeen valmistumisesta olivat pienimmät. Työttömien osuudet sekä vuoden että viiden vuoden jälkeen valmistumisesta olivat suurimmat Etelä-Karjalassa, Pohjois-Karjalassa, Keski-Suomessa, Kymenlaaksossa, Lapissa ja Pohjois-Pohjanmaalla.

2.4 Työllistymisen edistäminen koulutuspoliittisena tavoitteena

Ammatillisesta koulutuksesta työllistymistä on pyritty viime vuosina edistämään erilaisilla koulutuspoliittisilla toimilla. Vuonna 2018 voimaan tulleen ammatillisen koulutuksen reformin myötä siirryttiin yhteen, näyttöön perustuvaan ja osaamisen hankkimistavasta riippumattomaan tapaan suorittaa tutkinto. Näyttö toteutetaan työpaikoilla käytännön työtilanteissa. Perustellusta syystä näyttö voidaan kuitenkin järjestää myös oppilaitoksessa. Opintojen henkilökohtaistaminen ja jatkuva haku koulutukseen otettiin käyttöön. Reformin tavoitteena oli lisätä työelämässä oppimista ja työpaikoilla

⁶ Katsauksessa (Hievanen ym. 2024) tarkastelu tehtiin vuosien 2009–2018 sijoittumistilastojen pohjalta, koska ennen vuotta 2018 Vipusessa oppisopimuskoulutuksena suoritettuun koulutukseen laskettiin mukaan vain tutkinnot, jotka oli suoritettu kokonaan oppisopimuskoulutuksena. Vuoden 2018 jälkeen oppisopimuksella suoritetuiksi tilastoidaan kaikki tutkinnot, joissa on oppisopimusjakso tai -jaksoja. Samassa tutkinnossa voi kuitenkin olla myös koulutussopimusjaksoja. Tilastointitavan muutoksen takia katsauksessa tarkastelu on rajattu päättymään vuoteen 2018. Näin oppisopimuskoulutuksella suoritettut tutkinnot ovat keskenään vertailukelpoisia.

⁷ Maakunta, jossa tutkinnon suorittanut asui tilastovuoden lopussa.

suoritettavia näyttöjä. Tämän ajateltiin parantavan ammatillisen koulutuksen suorittaneiden työllistymistä, sillä opiskelijat saisivat enemmän työelämäkontakteja jo opintojensa aikana. (HE 39/2017.) Uutena työpaikalla tapahtuvan koulutuksen muotona otettiin käyttöön koulutusopimukseen perustuva koulutus, joka korvasi aiemmin käytössä olleen työssäoppimisen. Koulutusopimuksen tavoitteena oli laajentaa sekä yksilöiden että työpaikkojen mahdollisuuksia osallistua työpaikalla järjestettävän tavoitteellisen ja ohjatun koulutuksen toteuttamiseen. Myös nuorten oppisopimuskoulutusta haluttiin lisätä samoin kuin sitä, että koulutusopimuksesta siirryttäisiin opintojen edetessä entistä enemmän suorittamaan koulutus loppuun oppisopimuksella, mikä edesauttaisi työllistymistä ja työllisyysasteen nosta. (Emt.)

Aiemmin näyttötutkintona suoritettuihin perustutkintoihin ei sisällynyt yhteisiä tutkinnon osia. Yhteen tutkinnon suorittamistapaan siirryttäessä kaikkiin ammatillisiin perustutkintoihin tuli pakolliseksi yhteiset tutkinnon osat, jotka muodostuvat kolmesta temaattisesta kokonaisuudesta: viestintä- ja vuorovaikutusosaaminen, matemaattis-luonnontieteellinen osaaminen sekä yhteiskunta- ja työelämäosaaminen. Yhteisten tutkinnon osien tehtävänä olisi varmistaa, että ammatillisen perustutkinnon suorittaneella olisi tutkinnosta riippumatta työssä ja elämässä tarvittavat perustaidot, kaikilla toimialoilla tarvittavaa yhteistä osaamista sekä yhtäläiset valmiudet jatko-opintoihin ja elinikäiseen oppimiseen. Yhteisten tutkinnon osien lisäksi tavoitteena oli vahvistaa elinikäisen oppimisen avaintaitoja sisällyttämällä niitä osaksi ammatillisten tutkinnon osien ammattitaitovaatimuksia. (HE 39/2017.)

Reformiin liittyneessä tutkinnonuudistuksessa tutkintojen määrää vähennettiin yli puolella ja tutkintoja laaja-alaistettiin. Ennen reformia perustutkintoja oli 52 ja uudistuksessa niiden määrä väheni 43:een. Ammattitutkintoja oli aikaisemmin 177 ja erikoisammattitutkintoja 122. Näiden määrä väheni 64:ään ja 59:ään. Vaikka yksittäisten tutkintojen määrää vähennettiin, tavoitteena oli säilyttää edelleen työ- ja elinkeinoelämän tarvitsema osaaminen osana ammatillisia tutkintoja esimerkiksi osaamisaloina tai valinnaisten tutkinnon osien mahdollistamana suuntautumisena tutkinnon sisällä. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2017; HE 39/2017.)

Reformin myötä opiskelijoiden työllistyminen tai jatko-opintoihin sijoittuminen otettiin osaksi vaikuttavuusrahoitusta. Erityinen tuki laajennettiin kaikkeen ammatilliseen koulutukseen, millä osataan tavoitella tukea tarvitsevien parempaa työllistymistä valmistumisen jälkeen. (HE 39/2017.)

Vuonna 2021 oppivelvollisuus korotettiin 18 ikävuoteen. Yhtenä tavoitteena oli tukea työllisyysasteen nostamista. Uudistuksessa jokaiselle nuorelle haluttiin varmistaa mahdollisuus toisen asteen koulutuksen suorittamiseen, mikä edistää henkilön työllistymistä ja yhteiskuntaan osallistumista. Lisäksi tavoitteena oli varmistaa, että jokainen nuori saa riittävät valmiudet oppia uutta ja pysyä työmarkkinoilla, edetä työuralla tai vaihtaa alaa ja ammattia tarvittaessa tai jatkaa opintojaan. (HE 173/2020.) Toisen asteen koulutus antaa yleisen jatko-opintokelpoisuuden korkeakoulutukseen. Uusimmassa hallitusohjelmassa (Valtioneuvosto 2023) tavoitteeksi asetettiin nostaa korkeakoulutettujen nuorten aikuisten määrä mahdollisimman lähelle 50 prosenttia vuoteen 2030 mennessä.

Hallitusohjelman (Valtioneuvosto 2023) mukaan ammatillisen koulutuksen toiminnanohjausta kehitetään vaikuttavuutta ja tuloksellisuutta vahvistavaan suuntaan. Ammatillisen koulutuksen rahoitusmallia ja koulutuksen järjestäjien kannustimia uudistetaan siten, että opiskelijat suorittavat opintoja, valmistuvat, työllistyvät ja siirtyvät jatko-opintoihin valmistumisen jälkeen. Ammatillisen

koulutuksen ja elinkeinoelämän yhteistyötä on tarkoitus vahvistaa ja koulutuksen tarjontaa uudistaa, jotta ammatillinen koulutus vastaisi nykyistä paremmin työelämän tarpeisiin. Samalla hallituksen tavoitteena on turvata opiskelijoiden oikeus riittävään lähiopetukseen, työpaikkaohjaukseen sekä tarvittavaan oppimisen tukeen. Hallitusohjelmassa on asetettu tavoitteeksi myös työelämän vastaanottokyvykkyyden vahvistaminen niin, että esimerkiksi osatyökykyisten, maahanmuuttajien, ikääntyneiden sekä matalan koulutustason tehtävissä toimivien henkilöiden työllistyminen parane. Pitkän aikavälin tavoitteena on 80 prosentin työllisyysaste vuoteen 2031 mennessä. (Emt.)

Meneillään olevan TE-palvelut 2024 –uudistuksen tavoitteena on edistää nopeaa työllistymistä ja lisätä työ- ja elinkeinopalvelujen tuottavuutta, saatavuutta ja vaikuttavuutta. TE-palvelujen järjestämisvastuu siirtyy valtiolta kunnille 1.1.2025 (Laki 380/2023). Tällöin työvoimapalvelut, kunnan koulutuspalvelut ja elinkeinopalvelut ovat saman järjestäjän vastuulla. Tavoitteena on, että palvelut voidaan yhteensovittaa entistä paremmin niin, että ne edistävät tehokkaasti alueen työllisyyttä (HE 207/2022).

2.5 Alueellisiin osaamis- ja koulutustarpeisiin vastaaminen

Ammatillisen koulutuksen tehtävänä on ylläpitää ja kohottaa väestön ammatillista osaamista, edistää työllisyyttä sekä antaa valmiuksia työ- ja toimintakyvyn jatkuvaan ylläpitoon, yrittäjyyteen, elinikäiseen oppimiseen ja ammatilliseen kasvuun (Laki 531/2017, 2 §). Koulutuksen järjestämisessä tulee huomioida työ- ja elinkeinoelämän tarpeet. Koulutusta suunniteltaessa, toteutettaessa, arvioitaessa ja kehitettäessä tulee tehdä tiivistä yhteistyötä työelämän kanssa. Koulutuksen järjestäjän on myös ennakoitava alueensa osaamistarpeet, huomioiden alueen työvoimatarve ja väestönkehitys. (Emt. 4 §, 125 §.)

Ammatillisen koulutuksen järjestämisluvassa määrätään tutkinnot ja koulutus, joita koulutuksen järjestäjällä on oikeus järjestää, sekä opiskelijavuosien vähimmäismäärä (emt. 23 §, 26 §). Järjestäjä päättää koulutustarjontansa jakautumisesta tavoitteellisen opiskelijavuosimäärän puitteissa. Osaamistarpeeseen tai koulutuksen järjestämiseen liittyvästä erityisestä syystä järjestämisluvassa voidaan määrätä myös tiettyä tutkintoa tai koulutusta koskevista opiskelijavuosien määristä (emt. 26 §). Järjestämisluvassa määrätään myös toiminta-alueesta, jonka osaamistarpeisiin koulutuksen järjestäjän toiminta ensisijaisesti vastaa. Koulutuksen järjestäjällä on velvollisuus järjestää osaamistarpeen mukaisesti tutkintoja ja koulutusta järjestämisluvassa määrättyllä toiminta-alueella. Tämän lisäksi tutkintoja ja koulutusta voi järjestää myös muualla Suomessa Ahvenanmaata lukuun ottamatta. (Emt. 25 §.)

2.6 Työelämäosaamisen kehittymisen ja työelämään siirtymisen tukeminen ja ohjaus

Kuten edellä on todettu, ammatillinen perustutkinto antaa tutkinnon suorittaneelle laaja-alaiset perusvalmiudet alan eri työtehtäviin sekä erikoistuneemman osaamisen ja työelämän edellyttämän ammattitaidon vähintään yhdellä työelämän toimintakokonaisuuteen liittyvällä osa-alueella. Ammattitutkinnon tai erikoisammattitutkinnon suorittaminen taas antaa tutkinnon suorittaneelle työelämän tarpeiden mukaisesti kohdennettua ammattitaitoa. (Laki 531/2017, 5 §.) Kokonaisten tutkintojen lisäksi opiskelijoiden on mahdollista suorittaa yksittäisiä tutkinnon osia.

Opetus- ja kulttuuriministeriön asetuksella säädetään, mitkä ammatilliset perustutkinnot, ammattitutkinnot ja erikoisammattitutkinnot kuuluvat ammatillisen koulutuksen tutkintorakenteeseen. Nykyiseen tutkintorakenteeseen sisältyy 42 ammatillista perustutkintoa, 64 ammattitutkintoa ja 54 erikoisammattitutkintoa (asetus 680/2017). Opetushallitus valmistelee tutkintorakenteen muuttamista koskevia esityksiä ministeriölle. Esityksiä valmistellessaan Opetushallituksen on kuultava asianomaista työelämätoimikuntaa. (Laki 531/2017, 6 §). Työelämätoimikunnat koostuvat työntekijöiden, työnantajien ja opetusalan edustajista sekä itsenäisistä ammatinharjoittajista, jos heidän määränsä on alalla merkittävä (emt. 119 §).

Jatkossa tarkastelussa keskitytään ammatillisiin perustutkintoihin, jotka ovat arvioinnin pääasiallinen kohteena.

Ammattitaitovaatimukset ja osaamistavoitteet kuvataan tutkintojen perusteissa

Ammatillisten tutkintojen sisältö, ammattitaitovaatimukset, osaamistavoitteet ja osaamisen arviointi määritellään tutkintojen perusteissa, jotka Opetushallitus valmistelee yhteistyössä työ- ja elinkeinoelämän edustajien, koulutuksen järjestäjien ja muiden keskeisten sidosryhmien kanssa. Lisäksi perusteita valmistellessaan Opetushallituksen tulee tehdä yhteistyötä kyseisestä tutkinnosta vastaavan työelämätoimikunnan kanssa. (Laki 531/2017, 15 §.)

Ammatilliset perustutkinnot ovat laajuudeltaan pääsääntöisesti 180 osaamispistettä (osp). Tutkinnot muodostuvat ammatillisista ja yhteisistä tutkinnon osista, joista molemmista osa on pakollisia ja osa valinnaisia. Opiskelija saavuttaa tutkinnon kannalta keskeisen osaamisen suorittamalla pakolliset tutkinnon osat. Valinnaisilla tutkinnon osilla opiskelija voi syventää osaamistaan tai laajentaa ammattitaitoaan eri työtehtäviin. (Opetushallitus 2024a.)

Ammatilliset tutkinnon osat perustuvat työelämässä tarvittavaan osaamiseen, kuten toimialan työprosesseihin ja tehtäväkokonaisuuksiin. Osaaminen, jota opiskelija tarvitsee tutkinnon osan suorittaakseen, on kuvattu ammattitaitovaatimuksina. Valtaosa ammatillisista tutkinnon osista on tutkintokohtaisia, mutta kaikkiin perustutkintoihin sisältyy myös yhteisiä ammatillisia valinnaisia tutkinnon osia, kuten kansainvälisessä ympäristössä toimiminen (15 osp), yrityksessä toimiminen (15 osp) ja yritystoiminnan suunnittelu (15 osp). Halutessaan koulutuksen järjestäjä voi myös laatia omia paikallisia tutkinnon osia, joilla se vastaa paikallisen työelämän osaamistarpeisiin. Näiden tutkinnon osien sisällön tulee olla hyödynnettävissä useammassa työpaikassa. Paikallinen tutkinnon osa voi syventää tutkinnon perusteissa olevaa alakohtaista osaamista tai tarjota uutta osaamista ja ratkaisuja nopeisiin työelämän muutoksiin. (Opetushallitus 2024a.) Lisäksi perustutkintoihin sisältyy yhteisiä tutkinnon osia, joilla vahvistetaan muun muassa työssä tarvittavia perustaitoja (Opetushallitus 2024a). Opiskelijoiden työelämäosaamista tukevia sisältöjä on koottu erityisesti yhteiskunta- ja työelämäosaaminen -tutkinnon osaan (9 osp). Tutkinnon osa koostuu kuudesta osa-alueesta, joista erityisesti työelämässä toimimisen (2 osp), opiskelu- ja urasuunnitteluvalmiuksien (1 osp), yrittäjyyden ja yrittäjämäisen toiminnan (1 osp) ja työkyvyn ja hyvinvoinnin ylläpitämisen (2 osp) voidaan ajatella tuottavan keskeistä työelämäosaamista. (Opetushallitus 2024b.)

Kaikkiin ammatillisiin tutkintoihin on sisällytetty myös elinikäisen oppimisen avaintaitoja. Nämä ovat yleisiä valmiuksia, joita tarvitaan läpi elämän muun muassa työmarkkinoilla toimimiseen. Avaintaidot ovat:

- lukutaito
- monikielitaito
- matemaattiset, luonnontieteelliset ja teknologiset taidot
- digitaaliset taidot
- henkilökohtaiset, sosiaaliset ja oppimistaidot
- kansalaistaidot
- yrittäjyystaidot
- kulttuuritietoisuuteen ja kulttuurin ilmaisumuotoihin liittyvät taidot.

Kriittiseen ajatteluun, ongelmanratkaisuun, ryhmätööhön, viestintään ja neuvotteluun, analysointiin, luovuuteen ja kulttuurienväliseen toimintaan liittyvät taidot sisältyvät kaikkiin avaintaitoihin. Ammatillisissa perustutkinnoissa avaintaitoja on sisällytetty erityisesti yhteisiin tutkinnon osiin. Lisäksi ammatillisen koulutuksen oppimisympäristöjen, toimintakulttuurin ja opetushenkilöstön osaamisen tulee tukea avaintaitojen oppimista. Avaintaidot perustuvat Euroopan parlamentin ja Euroopan unionin neuvoston suositukseen. (Opetushallitus 2024c.)

Työelämäosaamista hankitaan erilaisissa oppimisympäristöissä ja tuetaan ohjauksella

Ammatillisessa koulutuksessa työelämäosaamisen kehittymistä pyritään tukemaan muun muassa ohjauksella ja työelämässä tapahtuvalla oppimisella. Osaaminen myös näytetään aidoissa työtilanteissa ja työelämän edustajat osallistuvat osaamisen arviointiin.

Koulutuksen järjestäjä päättää tutkintokoulutuksen sisällöstä ja toteuttamisesta tutkinnon perusteiden mukaisesti (Laki 531/2017, 62 §). Jokaiselle koulutuksen aloittavalle opiskelijalle laaditaan henkilökohtainen osaamisen kehittämissuunnitelma (HOKS), johon kirjataan opiskelijan tavoitteet, aikaisempi osaaminen, opiskelijan tarvitseman uuden osaamisen hankkimisen tavat ja sisällöt sekä urasuunnitelma. HOKS:ia ylläpidetään ja päivitetään yhdessä opiskelijan kanssa. (Opetushallitus 2021.) Ammatillista perustutkintoa suorittavan opiskelijan tavoitteena voi olla siirtyminen työelämään tai jatko-opintoihin ammatillisen koulutuksen jälkeen.

Perustutkintokoulutuksessa koulutuksen järjestäjän tehtävänä on arvioida oppilaitoksessa ja muissa oppimisympäristöissä toteutettavan opetuksen ja ohjauksen tarve sekä määrä (Laki 531/2017, 48 §). Opiskelijalla on oikeus saada eri oppimisympäristöissä, kuten työelämässä, sellaista opetusta ja ohjausta, joka mahdollistaa tutkinnon tai koulutuksen perusteiden mukaisten ammattitaitovaatimusten ja osaamistavoitteiden saavuttamisen. Opiskelijalla on myös oikeus saada henkilökohtaista ja muuta opinto-ohjausta. (Emt. 61 §). Opiskelijalla on oikeus erityiseen tai vaativaan erityiseen tukeen esimerkiksi oppimisvaikeuksien, vamman tai sairauden vuoksi (emt. 64 §, 65 §). Ohjauksen tehtävänä on tukea opiskelijan työelämätaitojen kehittymistä sekä sujuvoittaa siirtymiä työhön tai jatko-opintoihin. Keskeistä on, että opiskelijalla on opintojen aikana mahdollisuus tutustua laajalajaisesti oman alansa työtehtäviin, työelämään ja yrittäjyyteen. (Opetushallitus 2023.)

Ohjauksella tuetaan opiskelijoiden urasuunnittelutaitojen kehittymistä. Tämä tarkoittaa muun muassa sitä, että opiskelijan valmiudet työnhakuun, oman osaamisensa esittelyyn ja oman alansa verkostoissa toimimiseen kehittyvät. Tärkeää on myös tukea opiskelijalla mahdollisuuksia tarkastella ammatillista kehittymistään ja kykyä tehdä koulutusta ja uraansa koskevia valintoja. (Emt.)

Työpaikalla järjestettävä koulutus (jatkossa työelämässä oppiminen) on keskeinen oppimisympäristö ammatillisessa koulutuksessa. Työelämässä oppimisen tavoitteena on se, että opiskelu tukee työelämässä tarvittavien taitojen ja valmiuksien kehittymistä. Työelämässä oppimisen jaksot toteutetaan joko koulutussopimuksella tai oppisopimuskoulutuksena ja työelämän edustajat ohjaavat opiskelijoita työpaikalla (emt. 70 §, 71 §). Työelämässä oppimisen vähimmäis- tai enimmäismääriä ei ole säädelty. Kuitenkin, jos ammatillisen perustutkintokoulutuksen opiskelijalla ei ole suoritettavaan tutkintoon liittyvää käytännön työtehtävien yhteydessä aiemmin hankittua osaamista, tulee opiskelijan opintoihin sisältyä työelämässä oppimista (emt. 62 §).

Koulutuksen järjestäjän tehtävänä on suunnitella tutkinnon tai koulutuksen perusteissa edellytetyn ammattitaidon tai osaamisen osoittaminen (emt. 49 §). Osaaminen osoitetaan pääsääntöisesti työpaikoilla aidoissa työelämän tehtävissä eli näytöissä (emt. 52 §.) Ammatillisten tutkinnon osien arvioinnista päättää kaksi arvioijaa, joista toisen tulisi poikkeustapauksia lukuun ottamatta olla työelämän edustaja (emt. 54 §).

2.7 Näkökulmia aikaisemmista arvioinneista

Karvin aikaisemmissa arvioinneissa on tuotettu tietoa muun muassa työelämässä oppimisen sekä koulutuksen järjestäjien ja työelämän yhteistyön näkökulmista. Seuraavaksi tehdään katsaus aikaisempaan arviointitietoon.

Työelämässä oppiminen on yleistynyt

Vuonna 2018 toteutetun ammatillisen koulutuksen reformin tavoitteena oli lisätä työelämässä tapahtuvaa oppimista ja työpaikoilla suoritettavia näyttöjä. Karvin toteuttamassa ennakoivassa arvioinnissa (Räisänen & Goman 2018) todettiin, että tähän tavoitteeseen liittyviä riskejä ovat työelämässä oppimisen paikkojen ja työpaikkaohjaajien riittävyys, työpaikkaohjaajien osaamisen riittävyys, sekä opiskelijoiden tuen ja ohjauksen saatavuus työelämässä oppimisessa.

Arviointitulosten perusteella (Hievanen ym. 2022) työelämässä oppiminen ja muu yhteistyö koulutuksen järjestäjien ja työelämän välillä edistää osaavan työvoiman saatavuutta. Työelämässä oppiminen lisääntyi vuosina 2018–2021, kun mittarina käytettiin solmittujen koulutussopimusten ja oppisopimusten määrää. Ammatillista perustutkintoa suorittavien opiskelijoiden osalta tyypillisin sopimusmuoto oli koulutussopimus, kun taas ammattitutkinnoissa ja erikoisammattitutkinnoissa oppisopimus. Koulutusaloittain tarkasteltuna oppisopimuskoulutus oli suhteellisesti yleisintä kaupan ja hallinnon alalla ja harvinaisinta luonnontieteissä sekä tietojenkäsittelyssä ja tietoliikenteessä. Määrällisesti eniten koulutussopimuksia solmittiin vuosina 2018–2021 terveys- ja hyvinvointialoilla, oppisopimuksia taas tekniikan aloilla. Koulutus- ja oppisopimuksia yhteensä oli solmittu määrällisesti eniten terveys- ja hyvinvointialoilla. (Emt.)

Järjestäjien haasteena soveltuvien työssäoppimispaikkojen löytäminen ja työpaikalla tapahtuvan ohjauksen kehittäminen

Arviointitulosten mukaan noin puolella koulutuksen järjestäjistä on ongelmia löytää osaamisen hankkimiseen soveltuvia työpaikkoja ainakin osaan tutkinnoista. Soveltuvien työpaikkojen löytämistä voi vaikeuttaa se, ettei alueella ole alan työpaikkoja, työpaikoilla ei tehdä tutkinnon perusteiden mukaisia työtehtäviä tai se, että yritykset ovat pieniä ja niillä ei ole resursseja ohjata opiskelijaa. Yleisimmin haasteita löytää osaamisen hankkimiseen soveltuvia työpaikkoja on ollut perustutkinnoissa ja koulutusaloista erityisesti humanistisilla ja taidealoilla, mutta myös tekniikan aloilla. Myös maahanmuuttotauustaisille opiskelijoille ja erityisen tuen opiskelijoille on toisinaan vaikeaa löytää työelämässä oppimiseen soveltuvia työpaikkoja. (Emt.) Erityisen tuen opiskelijoille osaamisen hankkimiseen soveltuvien työpaikkojen löytämisessä on ollut eniten haasteita tietojenkäsittelyn ja tietoliikenteen alalla sekä tekniikan aloilla (Goman ym. 2021).

Työelämässä oppimisen tulee olla tavoitteellista ja opiskelijan tulee saada sen aikana ohjausta. Työelämässä oppiminen ja näytöt suunnitellaan osana opiskelijan henkilökohtaistamisprosessia. Arviointitulosten mukaan työelämäjaksojen suunnittelu ja sijoittaminen osaksi opiskelijoiden yksilöllistä polkua toteutuu hyvin, mutta työtehtävistä, opiskelun tavoitteista sekä opiskelijan ohjaus- ja tukitarpeista sopimisessa työpaikkojen kanssa on parannettavaa. (Kiesi ym. 2022.)

Suurin osa koulutuksen järjestäjistä tarjoaa työpaikkaohjaajille säännöllisesti perehdytystä työpaikalla tapahtuvaan ohjaukseen. Tästä huolimatta työpaikkaohjaajien perehdyttämisessä on vaihtelua koulutuksen järjestäjittäin ja koulutusaloittain, työpaikkaohjaajien arviointi- ja ohjausosaaminen on vaihtelevaa ja työpaikalla tapahtuvassa ohjauksessa on selkeästi kehittämisen tarpeita. (Ks. Goman ym. 2021; Hievanen ym. 2022; Kiesi ym. 2022; Hakamäki-Stylman & Kilpeläinen 2023.)

Näyttöjen suorittaminen työpaikoilla vaihtelee koulutusaloittain

Arviointitulosten mukaan näyttöjen suorittaminen työpaikalla vaihtelee paljon tutkintotyyppien, koulutusalojen, tutkintojen ja koulutuksen järjestäjien välillä. Vuosina 2018–2022 yli neljännes perustutkintojen ja vajaa viides ammattitutkintojen näytöistä toteutettiin oppilaitosympäristössä. Erikoisammattitutkintojen näytöt suoritettiin pääsääntöisesti työpaikoilla (Hakamäki-Stylman & Kilpeläinen 2023).

Lähes kaikki terveys- ja hyvinvointialojen sekä kaupan ja hallinnon alan näytöt järjestettiin työpaikoilla tai työpaikkojen ja oppilaitosten yhdistelmänäytteinä. Sen sijaan enemmistö humanististen ja taidealojen sekä suuri osa myös tietojenkäsittelyn ja tietoliikenteen (ICT) alan näytöistä toteutettiin oppilaitosympäristöissä. Noin kolmannes maa- ja metsätalousalojen, tekniikan alojen, luonnontieteiden sekä kasvatustieteiden näytöistä järjestettiin oppilaitoksessa. Sukupuolittain tarkasteltuna kaikissa tutkintotyypeissä naiset suorittivat näytön useammin työpaikalla kuin miehet. Niin ikään kaikissa tutkintotyypeissä alle 25-vuotiailla opiskelijoilla oppilaitosnäyttöjen osuus oli suurempi kuin tätä vanhemmilla opiskelijoilla. (Emt.)

Urasuunnitteluun ja työelämätiätouteen ja liittyvässä ohjauksessa kehitettävää

Arviointitulosten mukaan ammatillisessa koulutuksessa tulee vahvistaa henkilökohtaistamisen merkitystä osana jatkuvaa ammatillista kasvua, ja urasuunnittelua tulee kytkeä entistä tiiviimmin opintojen eri vaiheisiin. Tämä edellyttää myös henkilökohtaistamisen ajallisen ja rakenteellisen

suunnittelun kehittämistä opiskelijoiden erilaisten elämäntilanteiden sekä ohjaus ja tukitarpeiden pohjalta. (Kiesi ym. 2022.)

Arviointitulosten perusteella ammatillisen koulutuksen opiskelijoilla on vaihtelevia kokemuksia saamansa opinto-ohjauksen sisällöistä ja siitä, kuinka monipuolisesti he olivat saaneet tietoa jatko-opiskelumahdollisuuksistaan, työelämästä ja työnhausta (Jokio ym. 2023; Jokio ym. 2024). Arviointitulosten mukaan opinto-ohjauksen yhdenmukaista toteutusta haastaa se, että ammatillisessa koulutuksessa ei välttämättä järjestetä yhteisiä opinto-ohjauksen oppitunteja. Toisaalta opinto-ohjaukseen liittyviä sisältöjä käsitellään esimerkiksi yhteisesti ryhmänohjaajan kanssa tai yhteisten tutkinnon osien opintojaksoilla. Arvioinnissa haastateltujen opiskelijoiden mukaan yleistä tietoa työelämästä koettiin saatavan opintojen aikana esimerkiksi yrittäjyyteen liittyvillä opintojaksoilla tai työelämäjaksojen aikana. Osa opiskelijoista koki, että työelämästä keskusteltiin paljon opintojen yhteydessä, kun taas osan opiskelijoista oli vaikeampaa tunnistaa opinoissaan olevan vastaavia sisältöjä. (Jokio ym. 2023). Useiden opiskelijoiden mukaan ammatillisen koulutuksen jälkeisistä opinnoista ei ollut juurikaan keskusteltu. (Jokio ym. 2024.)

Tutkinnon perusteiden työelämälähtöisyys vahvaa – perusteiden kehittämisessä vahvistettava ennakoitiedon käytettävyyttä

Tutkintojärjestelmää koskevien arviointitulosten perusteella (Goman ym. 2024) tutkintojen perusteiden uudistamisen, laadinnan ja toimeenpanon prosessien laadunvarmistusta ja perusteiden työelämälähtöisyyttä on kehitetty viime vuosien aikana Opetushallituksessa. Tutkintojen perusteille on määritelty yhteiset laatuominaisuudet. Arviointitulosten mukaan koulutuksen järjestäjät ovat tyytyväisiä mahdollisuuksiinsa osallistua tutkintojen perusteiden kehittämiseen. Uudistetuista perusteista myös tiedotetaan hyvin koulutuksen järjestäjiä.

Arvioinnin mukaan valtakunnallisesti tuotetun ennakoitiedon käytettävyydessä ja hyödynnettävyydessä on puutteita tutkintojen perusteiden sisällöllisen kehittämisen kannalta, koska ennakoitietoa on geneeristä pitkän aikavälin tietoa. Myös perustetyön tietokäytäntöjä, kuten perusteiden ajantasaisuuden seuranta sekä kehittämiseen liittyvää tiedon kokoamista ja analysointia, tulee systematisoida ja yhdenmukaistaa eri koulutusalojen ja tutkintojen välillä. (Emt.)

Tutkintojärjestelmän kehittämistä palvelevan tiedon välittymistä tasolta toiselle tulee edistää eri tahojen yhteistyönä. Erityisesti alueellisen ja paikallisen ennakoitiedon muodostumista ja välittymistä järjestelmätasolle on kehitettävä. Lisäksi työelämätoimikunnat tarvitsevat enemmän tietoa koulutuksen ja osaamistarpeiden ennakoititoiminnasta ja ennakoitiedon välittymistä toimikunnille tulee edistää. (Emt.)

Arviointitulosten mukaan tutkintojen perusteille määritellyistä laatuominaisuuksista parhaiten toteutuvat perusteiden vastaavuus työelämän tarpeisiin, osaamisalojen tarkoituksenmukaisuus, pakollisten ja valinnaisten tutkinnon osien keskinäinen suhde sekä perustemääräyksen saavutettavuus ePerusteet-palvelussa. Kehitettävää on sen sijaan perusteissa käytetyn kielen selkeydessä, tutkinnon osien laajuuksissa sekä eri työtehtävissä tai prosesseissa tarvittavan osaamisen johdonmukaisessa kuvaamisessa. Laatuominaisuuksien vaihtelua tutkintojen välillä tulee vähentää. (Emt.)

Tutkintojen perusteiden kehittämiseen tarvitaan toimintatapoja, joilla tunnistetaan entistä paremmin eri alojen ja tutkintojen yhteistä osaamista ja mahdollisia päällekkäisyyksiä. Tällä tavoin myös tutkinnon osien laajuuksia saataisiin yhtenäistettyä. ePerusteita tulisi kehittää niin, että ne mahdollistaisivat läpileikkaavan osaamiseen perustuvan tarkastelun ja niistä voitaisiin etsiä tietoa tutkintojen lisäksi osaamisella ja ammattitaitovaatimuksilla. (Emt.)

2.8 Opiskelijoiden kokemuksia opinnoista ja odotuksia työelämää kohtaan

Opiskelijoiden kokemuksia työelämässä oppimisesta, näytöistä, opintojen tuottamasta osaamisesta sekä tulevaisuuden odotuksista tarkastellaan ammatillisen koulutuksen kansallisen opiskelijapalautteen⁸, Amisbarometrin⁹ ja Amispalautteen¹⁰ pohjalta.

Kokonaisuudessaan opiskelijat olivat tyytyväisiä työelämässä oppimiseen ja näyttöihin. Kansallisen opiskelijapalautteen mukaan perustutkinto-opiskelijat olivat keskimäärin tyytyväisiä heille tarjottuihin mahdollisuuksiin opiskella työpaikalla (ka 4,3). Alhaisimman arvion antoivat humanistisilla ja taidealoilla ja luonnontieteiden alalla opiskelleet (ka 3,9) ja korkeimman arvion terveystieteiden ja hyvinvointialoilla opiskelleet (ka 4,4). Amisbarometriin (2024) vastanneista perustutkinto-opiskelijoista noin kaksi kolmasosaa (65 %) oli tyytyväisiä työelämässä oppimisen määrään ammatillisissa opinnoissaan. Reilu kymmenesosa (14 %) vastaajista koki, että työelämässä oppimista voisi olla selvästi tai hieman nykyistä vähemmän. Hieman tai selvästi enemmän työelämässä oppimista toivoi reilu viidesosa (22 %). Suurin osa (70 %) Amisbarometriin vastanneista perustutkinto-opiskelijoista koki työelämässä oppimisen auttavan heitä työllistymään oman alansa työtehtäviin. Toisaalta lähes viidesosa (22 %) opiskelijoista ei osannut arvioida työssäoppimisen hyödyllisyyttä. (Amisbarometri 2024.) Opiskelijapalautteeseen vastanneet opiskelijat kokivat, että työtehtävät, joissa he suorittivat näyttönsä, vastasivat todellisia työelämän tehtäviä (ka. 4,5) (Vipunen 2024c).

Amistutkimukseen vastanneista opiskelijoista yli puolet (57 %) kertoi, että heidän opintojensa aikana oli käyty läpi työelämän haasteita, alan tulevaisuudennäkymiä ja opintojen tarjoamia muita uramahdollisuuksia. Yhtä suuri osa (58 %) opiskelijoista koki saaneensa laadukasta opetusta työelämätaidoista joko opettajalta tai työpaikassa, jossa he olivat olleet työelämässä oppimisen jaksolla. (Ristikangas ym. 2022, 35–36). Opiskelijapalautteen mukaan perustutkintokoulutus antoi jonkinlaisia valmiuksia yrittäjyyteen (ka. 3,6) (Vipunen 2024c). Amistutkimuksen tulokset ovat samansuuntaiset: vastanneista neljäsosa (24 %) koki opintojensa antaneen hyvät valmiudet toimia yrittäjänä. Yrittäjyys ei myöskään ollut opiskelijoiden keskuudessa erityisen suosittua. Vastaajista hieman alle kolmasosa (31 %) tahtoi toimia yrittäjänä ja neljäsosa (25 %) uskoi toimivansa ainakin osan urastaan

⁸ Vastausten keskiarvo viisiportaisella asteikolla rahoituskaudella 1.7.2023–30.6.2024. Asteikossa 5=täysin samaa mieltä, 1=täysin eri mieltä.

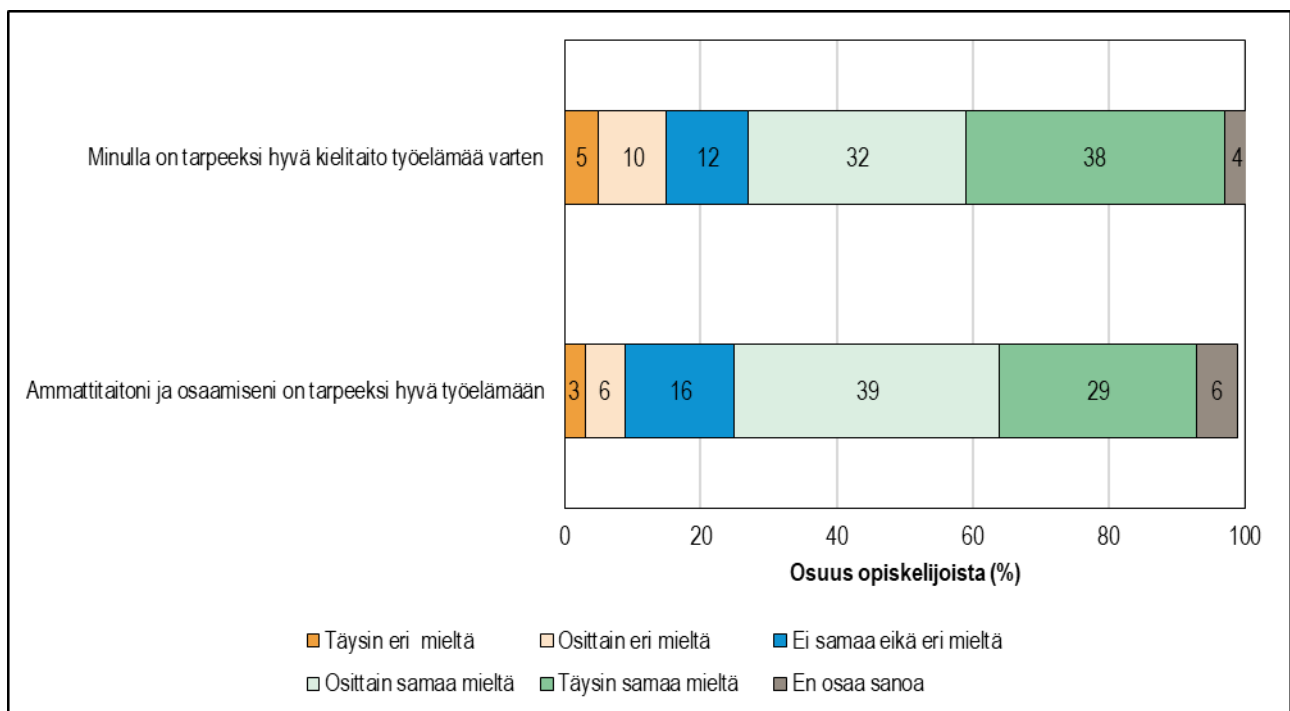
⁹ Suomen Ammattiin opiskelevien Liitto SAKKI ry toteutti uusimman Amisbarometrin yhteistyössä Opiskelun ja koulutuksen tutkimussäätiön kanssa vuonna 2024. Amisbarometrin aineisto on painotettu kyselyvuoden, ikäluokan, sukupuolen ja äidinkielen mukaan, jotta tulokset voi yleistää perusjoukkoon (Amisbarometri 2024.) Tarkasteltavat tulokset on rajattu perustutkinto-opiskelijoihin (painotettu N = 12 471, painottamaton N = 13 290).

¹⁰ Suomen Opiskelija-Allianssi OSKU ry:n uusin Amistutkimus toteutettiin vuonna 2022. Amistutkimuksen vastaajista ei pysty erottelemaan perustutkinto-opiskelijoita. Kuitenkin vastaajista (N = 1 617) 88 prosenttia suoritti ammatillista perustutkintoa, joten tulosten voi ajatella kuvaavan nimenomaan perustutkinto-opiskelijoiden odotuksia (Ristikangas 2022, 11).

pää- tai sivutoimisena yrittäjänä. Kaksi viidesosaa (40 %) koki yrittäjäksi ryhtymisen pelottavaksi ja neljäsosa (25 %), että siihen sisältyy enemmän uhkia kuin mahdollisuuksia. (Ristikangas ym. 2022, 36–37.)

Opiskelijapalautteeseen vastanneet kokivat koulutuksen parantaneen heidän valmiuksiaan siirtyä työelämään, toimia siellä tai jatko-opintoihin (ka 4,3). Vastajat myös kokivat saaneensa opintojen aikana osaamista ja ammattitaitoa, jota he pystyvät hyödyntämään (ka. 4,4). He arvioivat myös saaneensa riittävästi ohjausta liittyen ammatillisen jatkosuunnitelmansa laatimiseen aikoivatpa he sitten työelämään tai jatko-opintoihin (ka. 4,0). (Vipunen 2024c.)

Niistä perustutkinto-opiskelijoista, joiden jatkosuunnitelmista tutkinnon suorittamisen jälkeen löytyy tieto opetushallinnon tilastopalvelu Vipusesta (2024d), suurin osa suunnitteli työelämään siirtymistä (62 %) tai työuralla etenemistä (15 %) ¹¹. Myös Amistutkimukseen vastanneet aikoivat tyypillisimmin valmistumisensa jälkeen siirtyä suoraan työelämään (67 % vastanneista). Yrittäjäksi ryhtymistä suunnitteli 14 prosenttia vastaajista. (Ristikangas ym. 2022, 27.) Amistutkimukseen vastanneet odottivat innolla työelämään pääsyä tai siellä jatkamista opintojensa jälkeen (69 % vastaajista) (Ristikangas ym. 2022, 34.) Sekä Amistutkimuksen (emt., 34) että Amisbarometrin (kuvio 5) vastaajista suurin osa (68–72 %) arvioi ammatillisen koulutuksen antaneen heille hyvät valmiudet työelämässä pärjäämiseen. Amisbarometrin (2024) vastaajat myös arvioivat, että heillä oli tarpeeksi hyvä kielitaito työelämää varten. He myös kokivat, että ammatillista perustutkintoa arvostetaan työelämässä (71 % osittain tai täysin samaa mieltä).

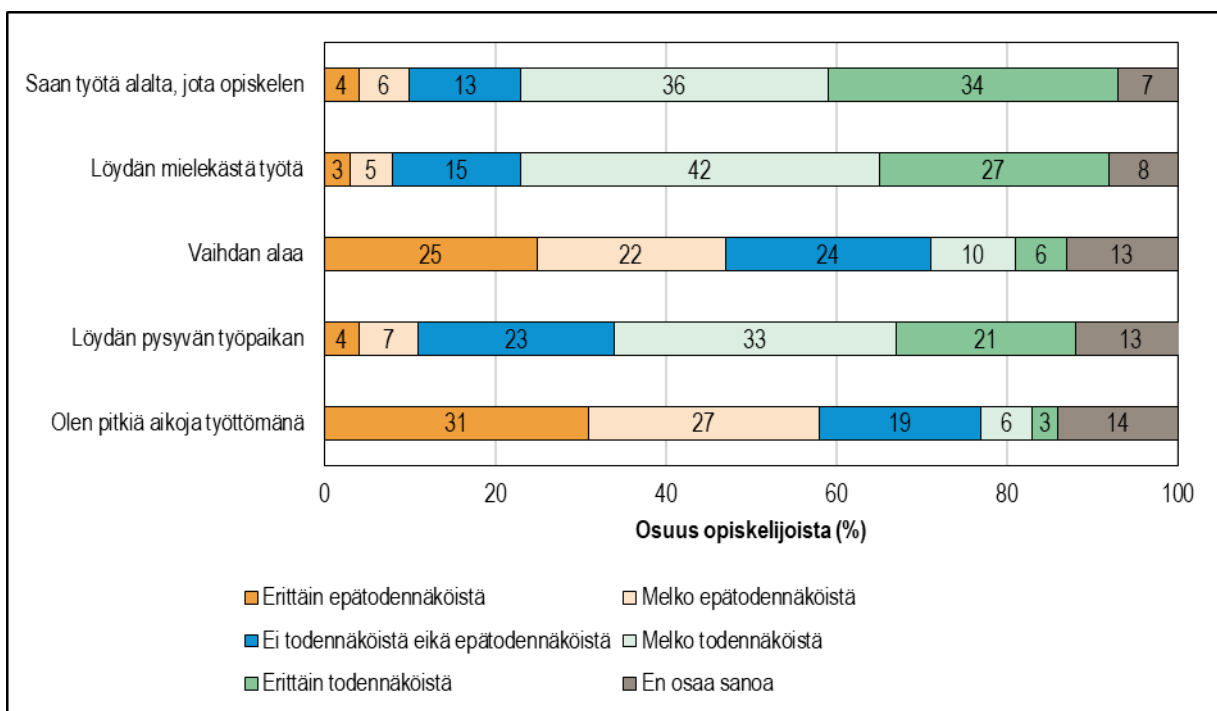

KUVIO 5. Ammatillista perustutkintoa suorittavien arvio omasta osaamisestaan. Lähde: Amisbarometri 2024

¹¹ Tarkastelujakso 2018–2024. Jätetty pois ne opiskelijat, joiden tavoitteena oli työhön tai itsenäiseen elämään siirtyminen (n = 882) ja ne, joiden jatkosuunnitelmasta ei ollut tietoa (n = 309 765).

Amistutkimukseen vastanneista reilu neljäsosa (28 %) oli huolissaan valmistumisen jälkeisestä työllisyystilanteesta. Alakohtaisesti tarkasteltuna työllisyystilanteesta olivat eniten huolissaan humanististen ja taidealojen, elintarvikealojen ja tieto- ja viestintätekniiikan opiskelijat. Vähiten työllisyydestä olivat huolissaan sosiaali-, terveys- ja kasvatustieteiden, tekniikan alojen ja metsä- ja maatalousalojen perustutkintoa suorittavat. (Ristikangas 2022, 34.) Vajaa puolet vastaajista arvioi joutuvansa tulevaisuudessa muuttamaan toiselle paikkakunnalle töiden perässä (emt. 39).

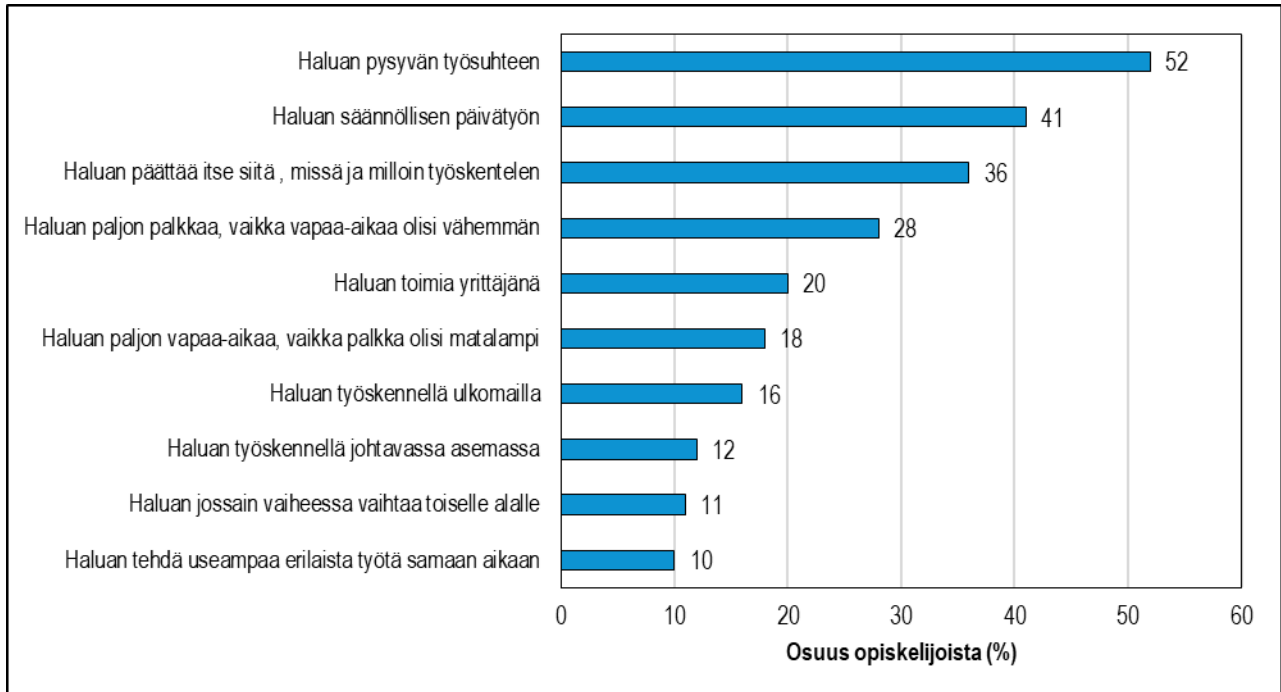
Amisbarometriin (2024) vastanneista perustutkintoa suorittavista reilu kaksi kolmasosaa (70 %) piti todennäköisenä, että he saavat valmistumisensa jälkeen oman alansa töitä (kuvio 6). Kaikista vastaajista kymmenesosa (10 %) piti omalle alalle työllistymistä epätodennäköisenä. Kielteisimmän oman alansa työllisyysnäkömiin suhtautuivat luonnontieteitä opskelleet, joista yli kolmasosa (37 %) piti epätodennäköisenä omalle alalleen työllistymistä. Myös humanistisen ja taidealan sekä tietojenkäsittelyn ja tietoliikenteen (ICT) opiskelijoiden keskuudessa omalla alalle työllistymismahdollisuuksia epätodennäköisenä pitävien osuus oli suurempi (19 % ja 16 %) kuin kaikilla opiskelijoilla. Reilu kaksi kolmasosaa (69 %) Amisbarometrin vastaajista piti todennäköisenä, että he valmistumisensa jälkeen löytävät mielekästä työtä. Kyselyyn vastanneet vaikuttivat olleen tyytyväisiä alavalintaansa, sillä alle viidesosa (16 %) piti alanvaihtoa todennäköisenä. Pysyvän työpaikan uskoi todennäköisesti löytävänsä puolet (54 %) vastaajista. Pitkäaikaista työttömyyttä piti todennäköisenä vain harva vastaaja.

KUVIO 6. Ammatillista perustutkintoa suorittavien opiskelijoiden arvioita valmistumisen jälkeisestä ajasta. Lähde: Amisbarometri 2024

Molemmassa tutkimuksessa selvitettiin myös opiskelijoiden toiveita työelämää kohtaan. Amistutkimuksen vastaajat edellyttivät yleisimmin työltään hyvää työilmapiiriä (70 % vastaajista), riittävää toimeentuloa (64 % vastaajista) ja sitä, että työ on mielekästä (62 % vastaajista). Tulevaisuuden työssä heitä huolettivat tyypillisimmin työn stressaavuus (52 % vastaajista), oma jaksaminen (50 % vastaajista) ja huono työilmapiiri (39 % vastaajista). (Ristikangas 2022, 39.) Amisbarometrin

vastaajien yleisimpiä toiveita olivat pysyvä työsuhde (52 % vastaajista), säännöllinen päivätyö (41 % vastaajista) ja vapaus päättää missä ja milloin he työskentelevät (36 % vastaajista) (kuvio 7). Jossain vaiheessa toiselle alalle halusi vaihtaa vain joka kymmenes vastaaja.

KUVIO 7. Asioita, joita ammatillista perustutkintoa suorittavat haluaisivat tulevaisuuden työelämältä (mahdollisuus valita kolme vaihtoehtoa). Lähde: Amisbarometri 2024

2.9 Koulutuksen järjestäjien tavat seurata valmistuneiden opiskelijoidensa työllistymistä

Ammatillisen tutkinnon suorittaneilta ei kerätä kansallista uraseurantatietoa samaan tapaan kuin korkeakoulututkinnon suorittaneilta. Tulevaisuudessa tilanne tulee muuttumaan, sillä opetus- ja kulttuuriministeriö on käynnistänyt toisen asteen uraseurannan kehittämisen.

Karvi toteutti syys-lokakuussa 2024 ammatillisia perustutkintoja järjestäville koulutuksen järjestäjille arvioinnin yhteyshenkilöiden nimeämisen yhteydessä lyhyen taustakyselyn, jolla selvitettiin miten järjestäjät seuraavat valmistuneiden opiskelijoidensa työllistymistä. Kyselyyn vastasi 88 prosenttia kohderyhmään kuuluvista koulutuksen järjestäjistä¹². Kaksi kolmasosaa (65 %) järjestäjistä kertoi seuraavansa valmistuneiden opiskelijoidensa työllistymistä säännöllisesti ja kolmasosa (31 %) epäsäännöllisesti. Yksittäiset järjestäjät (4 %) eivät seuranneet työllistymistä. Ne järjestäjät, jotka seurasivat työllistymistä joko säännöllisesti tai epäsäännöllisesti, seurasivat sitä tyypillisimmin Vipusen tai Tilastokeskuksen tilastojen avulla (90 % järjestäjistä). Kolmasosa (32 %) järjestäjistä seurasi työllistymistä kyselyllä valmistumisen jälkeen. Ne järjestäjät, jotka keräsivät tietoa kyselyllä, keräsivät tyypillisimmin tietoa valmistuneiden opiskelijoidensa jatkosijoittumisesta (29 % maininnoista)¹³. Valmistuneilta kyseltiin myös heidän tyytyväisyydestään tutkintoon sekä opintojen tuottamiin taitoihin (12 % maininnoista), kuten urasuunnittelu- ja työelämätaitojen riittävydestä sekä

¹² N = 108, kyselyyn vastanneiden n = 95.

¹³ Kysymykseen vastannut 28 järjestäjää, kaikkien mainintojen N = 59

koulutuksen antamien tietojen ja taitojen ajantasaisuudesta. Lisäksi järjestäjiä kiinnosti työllistymisen laatu (10 % maininnoista), eli olivatko valmistuneet työllistyneet omalle alalleen ja oliko työsuhde pää- vai sivutoiminen. Valmistumisvaiheessa olevilta opiskelijoiltaan järjestäjät tiedustelivat näiden omaa arviota työllistymisestä tai yleisemmin tulevaisuudensuunnitelmia (12 % maininnoista). Lisäksi koulutuksen järjestäjiä kiinnostivat muun muassa se, arvostavatko työnantajat tutkintoa, tarvitseeko valmistunut tukea opintojen jälkeiseen jatkosijoittumiseen tai onko hän kiinnostunut täydennyskoulutuksesta ja mahdollisen työttömyyden syy.

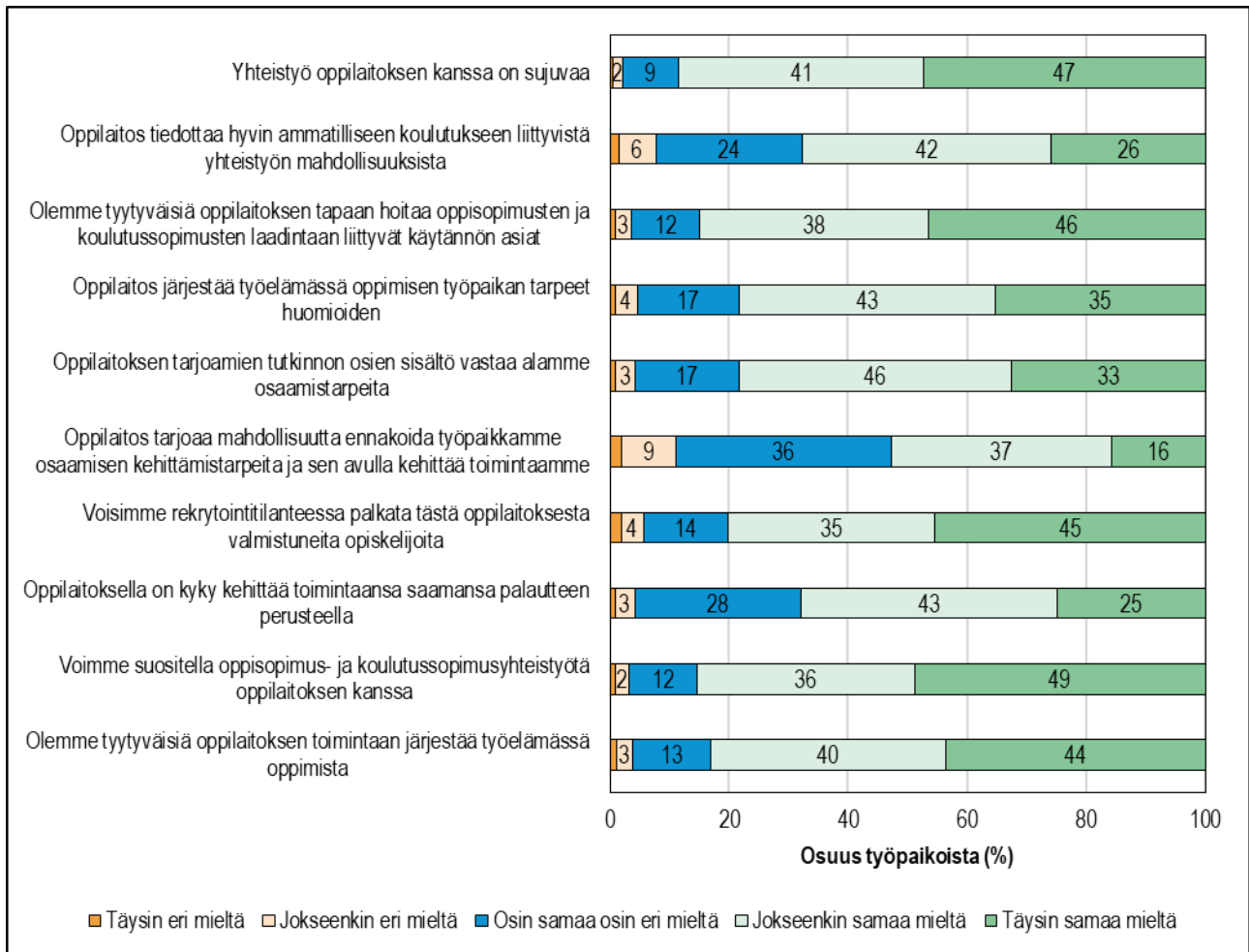
Osa vastaajista kertoi myös, mitä kyselyä he tiedonkeruussa käyttivät. Vakiintuneina kyselyinä mainittiin AMEO-verkoston sijoittumiskysely, Konservatorioliiton kysely sekä ammatillisen koulutuksen opiskelijapalautekyselyn järjestäjäkohtainen kysymys, jossa opiskelija arvioi omaa koulutuksen jälkeistä työllisyystilannettaan. Tilastojen ja kyselyiden lisäksi viidesosa (19 %) järjestäjistä seurasi työllistymistä jollain muulla tavalla. Muina tapoina järjestäjät mainitsivat muun muassa ammatillisen koulutuksen opiskelijapalautteen päättökyselyn, opetus- ja kulttuuriministeriön rahoitusjärjestelmäraportit, valmistumisvaiheessa olevien opiskelijoiden haastattelut ja alumnitapaamiset¹⁴. Järjestäjät myös toivat esiin, että opettajat seuraavat valmistuneiden opiskelijoiden työllistymistä ja sen, että alalla, jossa piirit ja valmistuvien määrä olivat pienet, valmistuneiden sijoittuminen kyllä tiedettiin. Muutama järjestäjä toi myös esiin, että he olivat kehittämässä työllistymisen seurantaan. Työvoimakoulutuksen osalta työllistymisen seuranta myös oli erilaista kuin muun ammatillisen koulutuksen, ja järjestäjät saivat tietoa valmistuneiden työllistymisestä TE-toimistoilta.

2.10 Työnantajien näkemyksiä yhteistyöstä ammatillisen koulutuksen järjestäjien kanssa ja tutkinnon suorittaneiden osaamisesta

Osana kansallista työelämäpalautetta kerätään säännöllisesti palautetta työpaikoilta, jotka ovat otaneet työelämässä oppijoita koulutussopimus- tai oppisopimusjaksolle. Palautteen mukaan työpaikkojen oppilaitosyhteistyöstä vastaavat henkilöt ovat pääosin tyytyväisiä yhteistyöhön oppilaitosten kanssa (kuviot 8). Erityisen tyytyväisiä oltiin yhteistyön sujuvuuteen, työelämässä oppimisen järjestämiseen sekä sopimusten laadintaan liittyvien käytännön asioiden hoitamiseen. Vastaajista 80 prosenttia voisi rekrytointitilanteessa palkata oppilaitoksesta valmistuneita opiskelijoita. Yhtä suuri osa (79 %) arvioi oppilaitoksen tarjoamien tutkinnon osien sisällön vastaavan heidän alansa osaamistarpeita.

Vastaajien mielestä eniten kehitettävää on siinä, miten oppilaitokset tarjoavat työpaikoille mahdollisuuksia ennakoida osaamisen kehittämistarpeita ja sen avulla kehittää toimintaansa. Kehitettävää koettiin olevan myös oppilaitosten tiedotuksessa ammatilliseen koulutukseen liittyvistä yhteistyömahdollisuuksista sekä oppilaitosten kyvyssä hyödyntää palautetta toimintansa parantamiseen.

¹⁴ Kysymykseen vastannut 17 järjestäjää, kaikkien mainintojen N = 19.

KUVIO 8. Työelämässä oppimisen jaksoja tarjonneiden työpaikkojen edustajien palaute työelämäyhteistyöstä ajalla 1.7.2023–30.6.2024 (N = 23 778). Lähde: Vipunen 2024e

Myös Keskuskauppakamari selvitti vuonna 2023 jäsenyritystensä tyytyväisyyttä yhteistyöhön alueensa ammatillisen koulutuksen järjestäjien kanssa. Vastaajista¹⁵ noin kaksi viidesosaa (42 %) oli tyytyväisiä ja reilu kymmenesosa (14 %) tyytymättömiä yhteistyöhön. Alueensa ammatilliset oppilaitokset ja niiden tarjonnan arvioi tuntevansa kaksi kolmasosaa (67 %) vastanneista. Vastaajien arviot siitä, kuinka hyvin ammattiin valmistuneiden osaaminen vastaa työelämän tarpeita olivat melko kriittisiä: Selkeästi yli kolmasosa (39 %) oli tyytymätön osaamiseen ja vain viidesosa (21 %) tyytyväisiä. (Keskuskauppakamari 2023.)

Teknolohiateollisuuden ja elintarvikealan yritysten näkemyksiä ammatillisen tutkinnon suorittaneiden osaamisesta selvitettiin vuosina 2022 ja 2023. Teknolohiateollisuutta edustavista vastaajista noin kaksi viidesosaa (39 %) arvioi tekniikan alan ammatillisen koulutuksen suorittaneiden osaamisen vastaavan hyvin yrityksen tarpeita. Lähes yhtä suuri osa (36 %) vastaajista arvioi osaamisen vastaavan tarpeita kohtuullisesti ja vajaa viidesosa (18 %) arvioi vastaavuuden huonoksi. Pääsääntöisesti yritysten edustajat katsoivat alakohtaisen ammattitaidon olevan riittävällä tasolla suhteessa yrityksen tarpeisiin, mutta osaamistasossa nähtiin olevan vaihtelua tutkinnon suorittaneiden kesken. Osalla tutkinnon suorittaneista oli puutteita perustaidoissa, kuten matemaattisissa taidoissa,

¹⁵ Kyselyyn vastanneiden N = 1 154

luku- ja kirjoitustaidoissa ja kielitaidossa. Myös kädentaidoissa ja työelämätaidoissa oli havaittu olevan puutteita osalla tutkinnon suorittaneista. Keskeisimmiksi vahvistettaviksi osaamisalueiksi yritysten edustajat nostivat alaspesifit taidot ja osaamisalueet (28 % vastaajista), työelämätaidot (18 %) ja yleiset ammatilliset perustaidot (12 %). Elintarvikealalla toimivat taas arvioivat ammatillisen koulutuksen tuottavan yleispätevää perusosaamista, joka oli tasoltaan riittävää työllistymisen kannalta. Vastaajien mukaan alan yritysten toiminta oli siinä määrin erikoistunutta, että tehtäviin perehdyttiin työpaikalla. Osa jopa totesi, että tehtävät eivät edellyttäneet ammatillista koulutusta, vaan tarvittavat taidot opittiin työssä. Kuitenkin samoin kuin teknologiateollisuuden yritysten edustajat, elintarvikealalla ongelmaksi koettiin osaamisen tason vaihtelu ammatillisen tutkinnon suorittaneiden kesken. Myös osalla elintarvikealan tutkinnon suorittaneista oli yritysten edustajien mukaan puutteita työelämätaidoissa. (Tammilehto 2023.) Myös Karvin kansallisissa ammatillisen koulutuksen oppimistulosten arvioinneissa on havaittu, että opiskelijoiden osaamisessa on vaihtelua yksilöiden välillä, vaikka pääosin osaaminen onkin arvosanoilla tarkasteltuna hyvää (esim. Hakamäki-Stylman ym. 2024a, 2024b).

Sami Löfgren tutki osana väitöstudkimustaan (2023) työnantajien odotuksia tekniikan alan ammatillisen perustutkinnon suorittaneiden osaamiselle, rekrytointikriteerejä ja kokemuksia vastavalmistuneista työntekijöistä. Työnantajat odottivat valmistuneilla olevan ammattialakohtaista osaamista, kuten kykyä käyttää alalle tyypillisiä työkaluja ja toteuttaa perustyöprosesseja. Osaksi ammattialakohtaista osaamista työnantajat mielsivät myös sellaisen perustiedon alasta, joka on tarpeen, jotta valmistuneet voivat ennakoita, mitä asiantuntemusta tulevaisuudessa tarvitaan sekä kyvyn suunnitella ja toteuttaa yksinkertaisia prosesseja itsenäisesti ja systemaattisesti. Odotuksista kertoessaan työnantajat mainitsivat myös erilaisia työhön liittyviin asenteisiin liittyviä odotuksia, kuten vastuullisuus, tunnollisuus, oma-aloitteisuus ja joustavuus. Lisäksi työnantajat nostivat esiin sosiaalisen osaamisen, kuten toisten kunnioittamisen, taidon kommunikoida ja yhteistyötaitot. Myös asiakaspalvelutaidot, työmotivaatio, oppimistaidot ja motivaatio oppia nousivat esiin. (Löfgren ym. 2020, 445–448.)

Kuvaillessaan rekrytointikriteerejään työnantajat useimmiten viittasivat samoihin osaamisiin kuin edellä, keskeisimpiä ammattialakohtainen osaaminen, työhön liittyvät asenteet, sosiaalinen osaaminen ja oppimistaidot. Lisäksi esiin nousivat useamman kerran työmotivaatio, työnhakutaidot ja asiakaspalvelutaidot. Työnantajat myös toivat esiin, että työelämässä oppiminen toimi heillä eräänlaisena työnhakijoiden seulontaprosessina, sillä todistettu potentiaali oli rekrytoinnissa merkittävässä roolissa. Ilman työelämässä oppimisen jaksoa valmistuneiden oli vaikea työllistyä. Muutamat työnantajat kertoivat, että mikäli työnhakijalla ei ollut kokemusta työelämässä oppimisesta tuli hänellä olla muita referenssejä osaamisensa osoittamiseksi, mieluiten toisesta yrityksestä tai vähintäänkin jonkun yrityksen henkilöstöstä täytyi tuntea heidät. (Emt., 449–450.)

Työnantajien kokemusten mukaan ammatillisen perustutkinnon suorittaneet eivät olleet valmiita työntekijöitä, koska heiltä puuttuu työkokemusta ja ymmärrystä työn rutiineista. Myös valmistuneiden ammatillinen itsetuntemus kaipasi työnantajien mukaan kehittymistä, ja työuran alussa monet nuoret olivat huolissaan siitä, sopivatko he työyhteisöön ja selviävätkö he töistään. Osalla valmistuneista oli puutteita työhön liittyvissä asenteissa, kuten siinä miten he kohtelevat asiakkaan omaisuutta tai noudattavat työaikoja. Myös sosiaalinen osaaminen nousi esiin. Osalla oli muun muassa haasteita toisten kunnioittamisessa ja yhteistyötaitoissa. Muutamat työnantajat kokivat, että

työntekijöistä huomasi heidän olleen pakotettuja opiskelemaan jotain eikä heillä ollut aitoa kiinnostusta alaa kohtaan. Myös oppimisen taidot ja halua oppia nousivat esiin. Työnantajat myös toivat esiin, että vastavalmistuneet nuoret olivat hyvin heterogeeninen ryhmä tullessaan ensi kerran työelämään. Toisaalta työnantajien kokemuksen mukaan nuoret työntekijät kevensivät työpaikan ilma-
piiriä ja motivoivat vanhempia työntekijöitä. Myös nuorten tapaa kyseenalaistaa totuttuja tapoja tehdä töitä arvostettiin. (Emt. 451–452.)

3 Arvioinnin tehtävät ja tavoitteet

Arvioinnin tavoitteena on tuottaa tietoa ammatillisesta koulutuksesta työllistymisen nykytilasta sekä siitä, siitä miten työllistymisen mahdollisuuksia voidaan tukea koulutuksen aikana ja millaisia kehittämistoimia ammatilliseen koulutukseen tarvitaan, jotta työllistymistä voidaan edistää eri toimialoilla ja alueilla. Lisäksi arvioinnilla pyritään löytämään hyviä käytäntöjä kansallisesti ja kansainvälisesti työllistymisen edistämiseksi.

Arvioinnin tavoitteena on tuottaa tietoa kansallisen tason päätöksenteon tueksi sekä koulutuksen järjestäjille toimintansa kehittämiseen. Arvioinnin tuottamaa tietoa on mahdollista hyödyntää myös työvoimapolvelujen uudistuksen toimeenpanossa.

Arviointisuunnitelmakaudella 2024–2027 Karvin yhtenä strategisena tavoitteena on sosiaalisen, ekologisen ja taloudellisen kestävä kehityksen edistäminen arviointitoiminnan kautta (Kansallinen koulutuksen arviointikeskus 2024). Karvin arviointitoiminnassa kestävä kehitys nähdään erityisesti yhdenvertaisina mahdollisuuksina hyvinvointiin, demokratian ja tasa-arvoisten vaikutusmahdollisuuksien vahvistamisena sekä muutoksena kohti kestävämpää taloutta. Määritelmä perustuu Suomen kestävä kehityksen toimikunnan Yhdistyneiden kansakuntien Agenda 2030 ja toimikunnan strategisten tavoitteiden pohjalta laatimaan Yhteiskuntasitoumus 2050:een (Suomen kestävä kehityksen toimikunta 2024).

Työllistyminen on keskeinen osa sosiaalista kestävyyttä, sillä se edistää yhteiskunnallista osallisuutta ja yhdenvertaisuutta sekä tarjoaa kansalaisille mahdollisuuden toimeentuloon sekä hyvinvoinnin ylläpitämiseen ja edistämiseen. Agenda 2030 toimintaohjelman tavoitteena on lisätä merkittävästi niiden nuorten ja aikuisten määrää, joilla on työllistymiseen ja yrittäjyyteen tarvittavia taitoja ja osaamista sekä vähentää niiden nuorten määrää, jotka eivät käy työssä tai opiskele (Yhdistyneet kansakunnat 2015).

Taloudellisesta näkökulmasta työllisyyden edistäminen tukee osaltaan kestävää talouskasvua ja vähentää työttömyyttä ja siitä aiheutuvia kustannuksia yhteiskunnalle. Agenda 2030:n tavoitteena on edistää osallistavaa ja kestävää talouskasvua sekä täyttä ja tuottavaa työllisyyttä (emt.) Kestävä kehityksen toimikunnan strategian 2022–2030 mukaan kestävä talouden ja työllisyyden turvaaminen mahdollistavat hyvinvointiyhteiskunnan edelleen kehittämisen (Valtioneuvoston kanslia 2022). Suomen kestävä kasvun ohjelman tavoitteena on muun muassa nostaa työllisyysastetta ja osaa-
mistasoa kestävä kasvun vauhdittamiseksi (Valtiovarainministeriö 2024; Opetus- ja kulttuuriministeriö 2024).

Tässä arvioinnissa tuotettava tieto liittyy erityisesti kestävän kehityksen sosiaaliseen ja taloudelliseen näkökulmaan. Osana arviointia on jo selvitetty ammatillisesta koulutuksesta valmistuneiden työllistymistä lyhyellä ja pidemmällä aikavälillä tutkinnon suorittamisesta. Samalla tarkasteltiin, miten työllistyminen vaihteli esimerkiksi koulutusaloittain ja alueittain sekä erilaisten tutkinnon suorittajaan liittyvien taustatekijöiden suhteen. Jatkossa arvioinnissa syvennetään jo tehtyjä tarkastelua ammatillisen tutkinnon suorittaneiden työllistymisestä perustutkintojen osalta sekä keskitytään selvittämään, millä tavoin ammatillista perustutkintoa suorittavien työllistymismahdollisuuksia voidaan tukea ja edistää jo koulutuksen aikana. Tähän liittyen selvitetään muun muassa eri sektorien työnantajien näkemyksiä vastavalmistuneiden osaamisesta sekä sitä, miten perustutkintokoulutuksessa tuetaan ja edistetään opiskelijoiden työelämävalmiuksien kehittymistä, työelämään siirtymistä ja työllistymistä. Lisäksi arvioinnissa selvitetään, millaisia kehittämistoimia perustutkintokoulutukseen tarvitaan, jotta työllistymistä voidaan edistää eri toimialoilla ja alueilla. Näkökulmina ovat muun muassa tutkintojen ja koulutuksen kohdentaminen työelämän tarpeisiin vastaamiseksi, työelämävalmiuksien ja -osaamisen kehittäminen sekä työllistymisen mahdollisuuksien lisääminen.

Työelämätaidoilla ja -valmiuksilla tässä arvioinnissa tarkoitetaan tietoja, taitoja, kykyjä ja asenteita, joita yksilö voi käyttää eri työtehtävissä koko uransa ajan sekä koulutuspolullaan sen eri vaiheissa (Cedefop 2024). Työelämävalmiuksia ovat ammatilliseen osaamiseen liittyvät taidot kuten työssä tarvittavien perustietojen hallinta ja työtehtävien käytännön osaaminen ja generiset valmiudet kuten tieto- ja viestintätekniikan taidot, ongelmanratkaisutaidot ja oma-aloitteisuus.

Arvioinnissa hyödynnetään monipuolisesti tilasto- ja rekisteritietoa sekä eri kohderyhmiltä hankittavaa tietoa. Arvioinnin toteutuksessa sovelletaan kehittävän arvioinnin periaatteita. Karvin arvioinneissa kehittävä arviointi on osallistavaa ja vuorovaikutteista. Arvioinnin menetelmät valitaan siten, että ne tukevat arviointien vaikuttavuutta ja toiminnan kehittämistä jo arviointiprosessin aikana. Kehittävä arviointi tuottaa analyysiä ja johtopäätöksiä arvioitavan asian tilasta sekä kehittämissuosituksia, joita voivat hyödyntää niin kansallisen, alueellisen ja paikallistason toimijat kuin myös koulutuksen järjestäjät ja oppilaitokset. Arviointien tuloksena osallistujat saavat ulkopuolista palautetta toimintansa kehittämiskohteista, hyvistä käytänteistä ja vahvuuksista. (Kansallinen koulutuksen arviointikeskus 2020, 5–6.) Kehittävän arvioinnin menetelmillä arvioinnin keskeisiä hyödynsaajia, opetushallintoa, ammatillisen koulutuksen järjestäjiä, työelämän edustajia, opetus- ja ohjaushenkilöstöä, opiskelijoita sekä muita arvioinnista hyötyviä sidosryhmiä, saadaan osallistettua arviointiin vahvistaen samalla heidän omistajuuttaan tuloksista, johtopäätöksistä ja kehittämissuosituksista.

Osallistavuuden ja vuorovaikutteisuuden periaatteita sovellettiin arvioinnin suunnitteluvaiheessa siten, että arviointiteemojen ja -näkökulmien määrittämiseksi järjestettiin keskustelu- ja kuulemis-tilaisuuksia eri sidosryhmien kanssa¹⁶. Arvioinnin toteutusta varten Karvin asiantuntijoiden tueksi

¹⁶ Opetus- ja kulttuuriministeriö, Opetushallitus, Ammattiosaamisen kehittämissyhistys AMKE ry, Suomen Opiskelija-Allianssi – OSKU ry, Opetusalan ammattijärjestö OAJ, Sivistysala ry, Elinkeinoelämän keskusliitto EK, Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry, STTK, Suomen Yrittäjät ry, Kansallisen koulutuksen arviointikeskuksen arviointineuvosto, Suomen opinto-ohjaajat – SOPO ry, Jatkuvan oppimisen ja työllisyyden palvelukeskus, Tampereen kauppakamari, Pohjois-Karjalan kauppakamari, Riveria, työ- ja elinkeinoministeriö, Keski-Suomen ELY-keskus, Etelä-Pohjanmaan ELY-keskus, Suomen Ammattikoulutuksen Johtajat SAJO ry, tutkijat, perustutkintoja järjestävät ammatillisen koulutuksen järjestäjät

nimettiin syksyllä 2024 moninäkökulmainen arviointiryhmä, jonka kanssa hankesuunnitelma viimeistellään. Ryhmän kokoonpanossa otettiin huomioon se, että sen kautta arvioinnin toteutukseen saatiin mukaan ammatillisen koulutuksen järjestäjien, työnantajien, työntekijöiden ja tutkimuksen näkökulma. Lisäksi kansainvälisten työllistymistä edistävien hyvien käytäntöjen ja uusien ajatusten esiin tuomiseksi arvioinnille nimetään enintään nelihenkinen kansainvälisistä asiantuntijoista koostuva paneeli. Paneelin jäsenten tehtävänä on omaan asiantuntemukseensa pohjautuen osallistua arvioinnin johtopäätösten ja suositusten laadintaan.

Ammatillisen koulutuksen opiskelijajärjestöille OSKU ry:lle ja SAKKI ry:lle annettiin mahdollisuus kertoa arvioinnin aihepiiriin liittyvistä näkemyksistään kuulemistilaisuudessa. Opiskelijajärjestöjä osallistetaan myös arvioinnin aikana käymällä heidän kanssaan keskustelua hankesuunnitelman laadintavaiheessa sekä arviointiaineistojen keruun, johtopäätösten ja kehittämissuosituksen laadinnan vaiheessa. Näin varmistetaan opiskelijänäkökulmien huomiointi hankkeessa.

Arvioinnin tavoitteena on kehittämistä edistävän tiedon tuottaminen. Arvioinnin kohteena olevia tahoja ja hyödynsajia osallistetaan arvioinnin tulosten, johtopäätösten ja kehittämissuosituksen pohdintaan läpi arvioinnin arviointiryhmän kanssa sovittavilla tavoilla. Arvioinnin toteutusta ja vaikuttavuutta arvioidaan koulutuksen järjestäjiltä ja arviointiryhmältä kerättävän palautteen avulla sekä arvioinnin aikana että sen päätyttyä.

4 Arviointikohteet ja kysymykset

Arviointi kohdistuu erityisesti ammatillisen perustutkinnon suorittaneiden työllistymiseen, sillä perustutkinto on ensisijaisesti tutkinto, jolla työelämään siirrytään ja työura aloitetaan. Perustutkinnon suorittaneiden työllistyminen on heikompaa erityisesti lyhyellä, mutta myös pidemmällä aikavälillä verrattuna ammatti- ja erikoisammattitutkintoihin. Hallitusohjelmassa (Valtioneuvosto 2023) on nostettu esille huoli perustutkinnoista vastavalmistuneiden työllistymisestä.

Alla on arvioinnin teemojen mukaisesti jäsennetyt arviointikysymykset.

- 1) Millainen on ammatillisesta koulutuksesta työllistymisen nykytila? Tähän liittyen arvioidaan esimerkiksi:
 - Miten Suomen työllisyystilanne vertautuu kansainväliseen tilanteeseen?
 - Millainen on ammatillisista tutkinnoista valmistuneiden työllisyystilanne yhden, kolmen ja viiden vuoden kuluttua tutkinnon suorittamisesta?
 - Miten ammatillisista tutkinnoista työllistyminen vaihtelee koulutusalan, tutkinnon suorittavan, tutkinnon suorittaneisiin liittyvien taustatekijöiden (esim. ikä ja äidinkieli) sekä alueellisten tekijöiden mukaan?
 - Edellä oleviin kysymyksiin vastattiin osana arviointia keväällä 2024 julkaistussa katsauksessa ammatillisen tutkinnon suorittaneiden työllistymiseen (Hievanen ym. 2024). Jatkossa kysymyksiä syvennetään ammatillisten perustutkintojen osalta

tarkastelemalla esimerkiksi järjestäjäkohtaisia eroja sekä koulutusalojen erojen taustatekijöitä.

- 2)** Miten ammatillisesta perustutkintoa suorittavien työllistymisen mahdollisuuksia voidaan tukea ja edistää koulutuksen aikana? Tähän liittyen arvioidaan esimerkiksi:
- Millaiseksi eri sektorien ja toimialojen työnantajat arvioivat ammatillisista perustutkinnoista vastavalmistuneiden työelämävalmiudet ja osaamisen? Mitä osaamista työnantajat pitävät tärkeimpänä rekrytoidessaan perustutkinnoista valmistuneita?
 - Miten hyvin työnantajat kokevat alueensa ammatillisen koulutuksen vastaavan työpaikkojen tarpeisiin, ja millaisia näkemyksiä heillä on tavoista edistää ammatillisen perustutkinnon suorittaneiden työllistymistä?
 - Millaisia menetelmiä tai menettelytapoja koulutuksen järjestäjät käyttävät toiminta-alueensa työelämän osaamistarpeiden selvittämisessä ja työvoimatarpeen ennakoinnissa? Miten toimivia nämä menettelytavat ovat tutkintojen ja koulutuksen kohdentamisessa näihin tarpeisiin?
 - Miten perustutkintokoulutuksessa tuetaan ja ohjataan opiskelijoiden työelämävalmiuksien kehittymistä, työelämään siirtymistä ja työllistymistä? Miten toimivaa tuki ja ohjaus on? Millaiset tekijät edistävät tai rajoittavat tuen ja ohjauksen onnistumista?
 - Millaisia kokemuksia perustutkinnon suorittaneilla on työelämään siirtymisestä ja siihen saamastaan tuesta, osaamisensa vastaavuudesta työelämän tarpeisiin sekä koulutuksen vaikutuksista työelämävalmiuksien kehittämiseen?
- 3)** Millaisia kehittämistoimia perustutkintokoulutukseen tarvitaan, jotta työllistymistä voidaan edistää eri toimialoilla ja alueilla? Tähän liittyen arvioidaan esimerkiksi:
- Millaisia kehittämistoimia tarvitaan työllistymisen mahdollisuuksien tukemiseen koulutuksen aikana?
 - Miten perustutkinnoista valmistuneiden työelämävalmiuksia ja osaamista voitaisiin kehittää vastaamaan entistä paremmin työelämän vaatimuksia?
 - Miten koulutuksen järjestäjien menetelmiä työelämän osaamistarpeiden selvittämiseen ja ennakointiin voitaisiin kehittää, jotta perustutkinnot ja koulutus kohdentuisivat paremmin tarpeisiin?

Arvioinnissa kartoitetaan ja levitetään myös hyviä käytäntöjä, joita eri alueilla ja aloilla on kehitetty ja käyttöönotettu ammatillisesta koulutuksesta työllistymisen edistämiseksi. Arvioinnin johtopäätöksiä ja suosituksia pohditaan tulosten pohjalta kansallisen arviointiryhmän lisäksi kansainvälisen asiantuntijapaneelin kanssa. Näin pyritään löytämään näkemyksiä, ideoita ja hyviä käytäntöjä myös kansainvälisesti perustutkinnoista valmistuneiden työllisyyden edistämiseksi.

5 Tiedon tuottaminen ruotsinkielisestä koulutuksesta ja ruotsin kielellä

Tilasto- ja rekisteriaineistojen osalta käytetään aineistoja, joissa on mukana sekä suomen- että ruotsinkielinen ammatillinen koulutus. Arviointitietoa kerätään suomen- ja ruotsinkielisiltä ammatillisen koulutuksen järjestäjiltä. Aineistojen analysoinnissa tarkastellaan, onko opetuskielen osalta havaittavissa eroja. Arviointiraporttiin tehdään ruotsinkielinen tiivistelmä. Mahdollisista muista tavoista tuottaa tietoa ruotsin kielellä päätetään yhteistyössä arviointiryhmän kanssa arvioinnin kuluessa. Päätöksessä otetaan huomioon Karvin linjaukset koskien tiedon tuottamista ruotsiksi.

6 Arviointiaineisto, sen hankinta ja analysointi

Arvioinnissa käytetään soveltuvin osin olemassa olevaa tilasto- ja rekisteritietoa sekä muiden toimijoiden keräämää tietoa. Nämä aineistot täydentävät ja laajentavat arvioinnin aikana kerättävää aineistoa. Arviointia varten ei kerätä sellaista tietoa, joka on jo saatavilla joko kansallisissa tietovarannoissa tai riittävässä muodossa muiden toimijoiden keräämänä.

Arvioinnin osana toteutetussa katsauksessa ammatillisen tutkinnon suorittaneiden työllistymiseen (Hievanen ym. 2024) hyödynnettiin pääasiassa Opetushallinnon tilastopalvelu Vipusen tietoja ammatillisen tutkinnon suorittaneiden työllistymisestä. Lisäksi hyödynnettiin OECD:n, Eurostatin ja Tilastokeskuksen tietoja.

Jatkossa arvioinnissa on suunniteltu käytettävän seuraavia aineistoja:

Tilasto- ja rekisteritieto

- Opetushallinnon tilastopalvelu Vipusen tilastot soveltuvin osin, esim.
 - Ammatillisen perustutkinnon suorittaneiden työllistyminen
 - Ammatillisen koulutuksen opiskelijapalaute
 - Ammatillisen koulutuksen työelämäpalaute (työpaikkaohjaajakysely ja työpaikkakysely)
- Sakki ry:n ja Opiskelun ja koulutuksen tutkimussäätiö Otus sr:n Amisbarometri 2024

Arviointia varten kerättävä tieto:

- Kysely työnantajille (yhteistyössä Elinkeinoelämän keskusliiton, Suomen Yrittäjien ja Kunta- ja hyvinvointialueyönantajien kanssa)
- Kysely ammatillisen koulutuksen järjestäjille ja opetus- ja ohjaushenkilöstölle
- Kysely ammatillisen perustutkinnon suorittaneille (yhteistyössä OKM:n ammatillisen koulutuksen uraseurantaa suunnittelevan työryhmän kanssa)
- Tarvittaessa eri kohderyhmille toteutettavat haastattelut/työpajat.

Kyselyiden tuloksista julkaistaan erilliset tulosraportit. Kunkin tulosraportin julkaisun yhteydessä järjestetään arvioinnin hyödynsaajille suunnattu työpaja, jossa tuloksia käsitellään.

Lisäksi arvioinnissa voidaan hyödyntää Karvin viime vuosien arviointien tuloksia soveltuvin osin.

Arvioinnin määrällinen aineisto analysoidaan tilastollisilla menetelmillä ja laadullinen aineisto sisällyttämällä analyysin keinoin. Arviointitulosten pohjalta tehtävien arvioinnin johtopäätösten ja suositusten laadinnassa hyödynnetään Karvin asiantuntijoiden, arviointiryhmän ja kansainvälisen paneelin asiantuntemusta. Lisäksi hyödynnetään tulosraporttien julkaisujen yhteydessä toteutettujen työpajojen aineistoa.

7 Arviointihankkeen organisointi ja aikataulu

Karvissa arvioinnista vastaavat arviointineuvos Jani Goman ja arviointiasiantuntija Raisa Hievanen. Arvioinnin metodisena tukena toimii arviointiasiantuntija Mari Huhtanen.

Arvioinnin toteutuksessa Karvin asiantuntijoita tukee arviointiryhmä, jonka kokoonpanossa on huomioitu ammatillisen koulutuksen järjestäjien, työnantajien, työntekijöiden ja tutkimuksen näkökulmat.

Ryhmään kuuluvat seuraavat jäsenet:

- Peer Haataja, varatoimitusjohtaja, Tampereen kauppakamari
- Jukka Mäntymaa, työelämäpäällikkö, Vamia, Vaasan kaupunki
- Riina Nousiainen, koulutuksen ja osaamisen asiantuntija, STTK ry
- Heta Rintala, tutkijayliopettaja, HAMK Edu -tutkimusyksikkö, Hämeen ammattikorkeakoulu
- Pekka Tauriainen, rehtori, Vantaan ammattiopisto Varia

Arviointiryhmän tehtävänä on osallistua arvioinnin tiedonkeruiden suunnitteluun sekä arviointiaineistoihin pohjautuvien johtopäätösten ja kehittämissuosituksen laatimiseen. Arviointiryhmä osallistuu myös tulosten julkistukseen.

Ammatillisen koulutuksen opiskelijajärjestöjä osallistetaan arviointiin eri vaiheissa käymällä keskustelua hankesuunnitelman viimeistelyvaiheessa ja arvioinnin toteutusvaiheessa.

Kansainvälisten työllistymistä edistävien hyvien käytäntöjen löytämiseksi arvioinnille nimitetään 3–4 asiantuntijasta koostuva kansainvälinen paneeli. Paneelin jäsenten valinnassa painotetaan ammatillisen koulutuksen eurooppalaisen kontekstin tuntemusta. Paneeli osallistuu arvioinnin johtopäätösten ja suositusten laatimiseen.

Arvioinnin aikataulu on kuvattu taulukossa 1. Tiedonkeruiden aikataulussa otetaan huomioon Karvin muiden ammatillisen koulutuksen arviointien sekä opetus- ja kulttuuriministeriön ammatillisen koulutuksen toiminnanohjauksen kokeiluun hakemisen aikataulut.

TAULUKKO 1. Arvioinnin aikataulu 2024–2026

Kevät 2024	
2/2024	Arvioinnin suunnittelun käynnistäminen.
3–5/2024	Tilastokatsauksen laadinta ammatillisen tutkinnoin suorittaneiden työllistymisestä vuosina 2009–2021.
5–6/2024	Kuulemistilaisuuksia sidosryhmille.
Syky 2024	
8/2024	Kuulemistilaisuuksia sidosryhmille.
9/2024	Koulutuksen järjestäjien yhteyshenkilöiden nimeäminen arviointiin ja taustakysely siitä, miten järjestäjät seuraavat valmistuneiden opiskelijoiden työllistymistä.
9/2024	Arviointiryhmän nimeäminen ja työskentelyn aloitus.
11–12/2024	EK:n ja Suomen Yrittäjien kanssa yhteistyössä toteutettava kysely, jolla selvitetään yksityisen sektorin työnantajien näkemyksiä ammatillisen perustutkinnon suorittaneiden osaamisesta ja työllistämisen edistämisestä.
11/2024	Arvioinnin hankesuunnitelman käsittely arviointineuvostossa ja hyväksyminen
12/2024	Koulutuksen järjestäjien tiedottaminen: Infokirje yhteyshenkilöille
Kevät 2025	
2/2025	Koulutuksen järjestäjien tiedottaminen: Infowebinaari yhteyshenkilöille
2/2025	Osaraportti 1 julkistaminen + webinaari: Yksityisen sektorin työnantajakyselyjen tulokset
2/2025 (arvio)	KT:n kanssa yhteistyössä toteutettava kysely, jolla selvitetään julkisen sektorin työnantajien näkemyksiä ammatillisen perustutkinnon suorittaneiden osaamisesta ja työllistämisen edistämisestä.
3/2025 (arvio)	Osaraportti 2 julkistaminen + webinaari: Julkisen sektorin työnantajakyselyjen tulokset
2–3/2025	Tiedonkeruu valmistuneille opiskelijoille.
4/2025	Kysely ammatillisen koulutuksen järjestäjille ja opetus- ja ohjaushenkilöstölle
4–5/2025	Asiantuntijoiden rekrytointi kansainväliseen paneeliin ja paneelin nimittäminen
Syky 2025	
10/2025	Osaraportti 3 (tai 3–5) julkistaminen + webinaari: valmistuneiden opiskelijoiden, järjestäjien ja henkilöstön kyselyiden tulokset
10–11/2025	Kansainvälisen paneelin työskentelyn aloitus
Kevät 2026	
4–5/2026	Loppuraportin julkistus + webinaari: Tiivistetyt keskeiset tulokset jokaisesta osaraportista + johtopäätökset ja suositukset

8 Viestintä ja tiedottaminen arviointihankkeen eri vaiheissa

Arviointihankkeessa noudatetaan Karvin viestintä- ja vaikuttavuusstrategiaa. Viestinnällä pyritään vaikuttamaan erityisesti yhteiskunnalliseen päätöksentekoon ja rakentamaan kestävää tulevaisuutta sekä tukemaan ammatillisen koulutuksen järjestäjiä paikallisessa kehittämistyössä.

Tämän arvioinnin hyödynsaajia ovat poliittiset päättäjät, opetushallinto, ammatillisen koulutuksen järjestäjät, opetus- ja ohjaushenkilöstö, opiskelijat, työelämän edustajat ja eri sidosryhmät. Keskeisessä roolissa arviointitiedon hyödyntäjinä ovat erityisesti poliittiset päättäjät, opetushallinto ja koulutuksen järjestäjät pyrkiessään edistämään ammatillisen tutkinnon suorittaneiden työllistymistä sekä omalta osaltaan työelämän edustajat.

Arvioinnista ja sen etenemisestä viestitään Karvin omissa viestintäkanavissa, esimerkiksi arviointihankkeen verkkosivuilla ja sosiaalisessa mediassa. Arvioinnin tuloksia käsitellään ja niistä viestitään systemaattisesti jo arvioinnin aikana esittelemällä arvioinnin alustavia tuloksia muun muassa soveltuvissa tilaisuuksissa.

Arvioinnista tuotetaan loppuraportin lisäksi erillisiä tulosraportteja:

- Yksityisen sektorin työnantajakyselyn tulokset
- Julkisen sektorin työnantajakyselyn tulokset
- Valmistuneiden opiskelijoiden kyselyn tulokset
- Koulutuksen järjestäjien ja opetus- ja ohjaushenkilöstön kyselyiden tulokset

Lisäksi tarvittaessa arvioinnin päätyttyä tuotetaan tiivistelmäraportti. Arvioinnin päätyttyä järjestetään julkistamistilaisuus. Tuloksista, johtopäätöksistä ja kehittämissuosituksista viestitään tulosten julkistamisen jälkeen Karvin viestintäkanavien lisäksi muiden toimijoiden tapahtumissa ja viestintäkanavissa. Arviointiryhmän jäsenet ovat osaltaan tärkeitä tuloksista viestijöitä.

Arvioinnin käytännön etenemisestä on lähetetty ennakkotietoa järjestäjille alkusyksystä 2024 ja heitä on pyydetty nimeämään arvioinnille yhteyshenkilö. Yhteyshenkilöille tiedotetaan arvioinnista tarkemmin ja heitä ohjeistetaan tiedonkeruiden toteuttamisessa.

Aktiivisella viestinnällä läpi hankkeen sekä sen päätyttyä edistetään arvioinnin vaikuttavuutta. Karvissa hankkeen viestinnästä vastaa yhteisvastuullisesti arvioinnin projektiryhmä. Karvin viestintäasiantuntijat tukevat heitä hankeviestinnässä.

9 Arviointihankkeen riskienhallinta ja laadunvarmistus

Hankkeessa noudatetaan Karvin sisäisiä laadunvarmistuksen käytänteitä ja teema-arviointien toteuttamiseen liittyviä ohjeistuksia. Hankkeen keskeisimpiä riskejä ovat henkilöstöön liittyvät riskit, kuten työtehtävien henkilöityminen tai äkilliset poissaolot, joita pyritään pienentämään muun muassa projektiryhmän tiiviillä yhteistyöllä ja vastuunjaolla.

Mahdollisten tiedonkeruiden kuormittavuuden minimointiin tullaan kiinnittämään arviointia suunniteltaessa erityistä huomiota. Hankkeessa käytetään valmiita aineistoja muun muassa Opetushallinnon tietopalvelu Vipusesta ja sekä muilta toimijoilta. Tämä vähentää suoraan oppilaitoksista ja opiskelijoilta kerättävän tiedon määrää. Tietoa myös kerätään vain arvioinnin toteuttamisen kannalta välttämättömistä teemoista. Tiedonkeruissa tehdään myös yhteistyötä muiden toimijoiden kanssa. Tiedonkeruiden aikatauluissa huomioidaan myös ammatillisen koulutuksen toiminnanohjauksen kokeiluun hakemisen aikataulu.

Keskeisimpänä laadunvarmistuksen menetelmänä hankkeessa toimii projektiryhmän säännöllinen itsearviointi, jossa ryhmä tarkastelee hankkeen työprosesseja, työnjakoa ja etenemistä sekä suunnittelee tämän perusteella hankkeen toimintoja. Lisäksi arvioinnin riskien hallitsemiseksi ja laadun varmistamiseksi läpi hankkeen käydään säännöllisesti keskusteluja ammatillisen koulutuksen osamisyksikön johtajan kanssa.

Arviointihankkeesta kerätään palautetta tiedonhankinnan yhteydessä sekä arvioinnin päätyttyä arvioinnin kohteilta ja arviointiryhmältä sekä projektiryhmältä.

10 Henkilötietojen käsittely arviointihankkeessa

Karvin arvioinnit perustuvat sen lakisääteiseen tehtävään. Arviointiaineistoina käytetään yleensä tilasto- ja rekisteritietoja sekä kysely- ja haastatteluaineistoja. Kyselyjä ja haastatteluja toteutettaessa arviointiin tarvitaan riittävät taustatiedot, jotta aineistojen perusteella voidaan tehdä luotettavia päätelmiä. Henkilö- ja taustatietojen käsittelyn tarkoituksena on mahdollistaa luotettava arvioinnin toteuttaminen ja käsittely Karvin lakisääteisen tehtävän toteuttamiseksi. Hankkeessa laaditaan tietosuojaseloste, joka toimitetaan tiedoksi niille, joilta henkilötieto kerätään. Hankkeessa kerättävät henkilötiedot on kuvattu tietosuojaselosteessa ja tietojen säilytys on kuvattu selosteessa käsittelytoimista.

Henkilötietojen käsittely perustuu henkilöiden suostumukseen, jonka he antavat suostuessaan yhteyshenkilöksi, osallistuessaan tiedonkeruuseen tai tilaisuuksiin ilmoittautuessaan. Mikäli arvioinnissa käsitellään opiskelijoiden henkilötietoja, perustuu oikeus tietojen käsittelyyn lakiin Kansallisesta koulutuksen arviointikeskuksesta (Laki 1295 / 2013). Arviointiryhmien jäsenten osalta käsittely

perustuu heidän kanssaan tehtävään sopimukseen. Henkilötietoja käsittelee projektiryhmä (Jani Goman, Raisa Hievanen, Mari Huhtanen) sekä Karvin hallintoasiantuntijat.

Sähköisellä kyselyllä tai itsearviointilla kerätyt tiedot tallennetaan Valtorin konesalissa sijaitseville palvelimille. Konesali sijaitsee Suomessa. Tiedostopalvelinta ylläpidetään turvallisessa konesalissa, jossa on erillinen pääsynvalvonta. Pääsy tietoa sisältäviin verkkokansioihin on rajattu vain niille Karvin työntekijöille, joilla työtehtävien kannalta on siihen tarvetta. Tiedot tallentuvat keruuvaiheessa Webropol-järjestelmään. Valtorilla ja Webropolilla on pääsy järjestelmien tietoihin mukaan lukien henkilötiedot.

Projekti- ja arviointiryhmä sitoutuvat käsittelemään henkilötietoja ja aineistoja Tutkimuseettisen neuvottelukunnan hyvän tieteellisen käytännön mukaisten ohjeiden (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2012) mukaisesti. Henkilötietojen käsittely ei aiheuta merkittäviä riskejä henkilöille, joiden tietoja käsitellään. Riskiä pienennetään edelleen käyttämällä tarvittaessa esimerkiksi vastaajien koodinumeroita tietoja yhdisteltäessä, suojattua sähköpostia henkilötietojen välittämiseen ja minimoimalla kerättävien henkilötietojen määrä. Arviointiin osallistuneiden anonymiteetin turvaamiseksi tulokset raportoidaan siten, ettei yksittäinen vastaaja ole tunnistettavissa. Arvioinnin päätyttyä ja arviointiaineistojen arkistoinnin jälkeen vastaajien, arvioinnin yhteyshenkilöiden ja seminaarien osallistujien yhteystiedot tuhotaan. Vastaajilta kerätyn aineiston mahdollista jatko- tai tutkimuskäyttöä varten koodatut aineistot säilytetään Opetushallituksen tietoturvaohjeistusten mukaisesti.

Lähteet

- Alatalo, J., Larja, L. & Räisänen, H. 2019. Työllisyysaste-erot Pohjoismaissa ja eräitä taustatekijöitä niille. TEM-analyysejä 91/2019. Työ- ja elinkeinoministeriö. Osoitteesta: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-327-442-6>. (Viitattu 15.3.2024.)
- Amisbarometrin tulostyökalu. Osoitteesta: <https://amisbarometri.fi> (Viitattu 2.9.2024.)
- Cedefop 2024. Terminology of European education and training policy. Osoitteesta: <https://www.cedefop.europa.eu/fi/tools/vet-glossary/glossary/aptitudes-et-competences-transferables>. (Viitattu 26.11.2024.)
- Eurostat 2024a. Employment by educational attainment level - annual data. Osoitteesta: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/lfsi_educ_a/default/table?lang=en. (Viitattu 15.3.2024.)
- Eurostat 2024b. Unemployment rates by sex, age and educational attainment level. Osoitteesta: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/lfsa_urgaed/default/table?lang=en. (Viitattu 15.3.2024.)
- Goman, J., Hievanen, R., Kiesi, J., Huhtanen, M., Vuojus, T., Eskola, S., Karvonen, S., Kullas-Norrgård, K., Lahtinen, T., Majanen, A. & Ristolainen, J. 2021. Erityinen tuki voimavaraksi – Arviointi ammatillisen koulutuksen erityisestä tuesta. Kansallinen koulutuksen arviointikeskus. Kansallinen koulutuksen arviointikeskus. Julkaisu 17:2021. Osoitteesta: <https://www.karvi.fi/fi/julkaisut/erityinen-tuki-voimavaraksi-arviointi-ammattillisen-koulutuksen-erityisesta-tuesta-0>. (Viitattu 8.4.2024.)
- Goman, J., Kilpeläinen, P., Kiesi, J., Antila, J., Burman, C., Hannula, M., Herranen, J., Katajisto, S. & Laakkonen, M. 2024. Tutkintojärjestelmä ja muuttuvat osaamistarpeet. Arviointi ammatillisen koulutuksen tutkintojärjestelmän kehittämisen prosesseista ja toimivuudesta. Kansallinen koulutuksen arviointikeskus. Julkaisu 6:2024. Osoitteesta: <https://www.karvi.fi/fi/julkaisut/tutkintojarjestelma-ja-muuttuvat-osaamistarpeet-arviointi-ammattillisen-koulutuksen-tutkintojarjestelman-kehittamisprosesseista-ja-toimivuudesta>. (Viitattu 31.10.2024.)
- HE 39 / 2017. Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi ammatillisesta koulutuksesta ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi. Osoitteesta: <https://www.finlex.fi/fi/esitykset/he/2017/20170039>. (Viitattu 26.3.2024.)
- HE 173 / 2020. Hallituksen esitys eduskunnalle oppivelvollisuuslaiksi ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi. Osoitteesta: <https://www.finlex.fi/fi/esitykset/he/2020/20200173>. (Viitattu 26.3.2024.)
- HE 207 / 2022. Hallituksen esitys eduskunnalle julkisten työvoima- ja yrityspalveluiden uudelleen järjestämistä koskevaiksi lainsäädännöksi. Osoitteesta: <https://www.finlex.fi/fi/esitykset/he/2022/20220207#idm46651394520800>. (Viitattu 26.3.2024.)
- Hakamäki-Stylman, V., Kilpeläinen, P., Hievanen, R. 2024a. Ammatillinen osaaminen ja pedagoginen toiminta luonto- ja ympäristöalan perustutkinnossa ja luontoalan ammattitutkinnossa. Kansallinen koulutuksen arviointikeskus. Julkaisu 21:2024. Osoitteesta: <https://www.karvi.fi/fi/julkaisut/ammattillinen-osaaminen-ja-pedagoginen-toiminta-luonto-ja-ymparistoalan-perustutkinnossa-ja-luontoalan-ammattitutkinnossa>. (Viitattu 25.11.2024.)
- Hakamäki-Stylman, V., Kilpeläinen, P., Hievanen, R. 2024b. Ammatillinen osaaminen ja pedagoginen toiminta puuteollisuuden perus- ja ammattitutkinnossa. Kansallinen koulutuksen arviointikeskus. Julkaisu 14:2024. Osoitteesta: <https://www.karvi.fi/fi/julkaisut/ammattillinen-osaaminen-ja-pedagoginen-toiminta-puuteollisuuden-perus-ja-ammattitutkinnossa-0>. (Viitattu 25.11.2024.)
- Hakamäki-Stylman, V. & Kilpeläinen, P. 2023. Näyttötoiminnan laatu ja näytöissä osoitettu osaaminen. Kansallinen koulutuksen arviointikeskus. Julkaisu 4:2023. Osoitteesta: <https://www.karvi.fi/fi/julkaisut/nayttotoiminnan-laatu-ja-naytoissa-osoitettu-osaaminen>. (Viitattu 9.4.2024)
- Hievanen, R., Kilpeläinen, P., Huhtanen, M., Tuurnas, A., Loukusa, V., Pylväs, L., Rasinaho, K., Taakala, J., Tujula, M. & Vieltojärvi, M. 2022. Kumppanina työelämä – Arviointi työelämässä oppimisesta ja työelämäyhteistyöstä ammatillisessa koulutuksessa. Kansallinen koulutuksen arviointikeskus. Julkaisu 23:2022. Osoitteesta: <https://www.karvi.fi/sites/default/files/sites/default/files/documents/Kumppanina-tyoelama-Arviointi-tyoelama-oppimisesta-ja-tyoelamayhteistyosta-ammattillisessa-koulutuksessa.pdf>. (Viitattu 6.9.2024.)
- Hievanen, R., Goman, J., Hiltunen, K. & Hakamäki-Stylman, V. 2024. Katsaus ammatillisen tutkinnon suorittaneiden työllistymiseen. Kansallinen koulutuksen arviointikeskus. Julkaisu 16:2024. Osoitteesta: <https://www.karvi.fi/fi/julkaisut/katsaus-ammattillisen-tutkinnon-suorittaneiden-tyollistymiseen>. (Viitattu 28.10.2024.)
- Kansallinen koulutuksen arviointikeskus 2020. Kehittävä arviointi Kansallisessa koulutuksen arviointikeskuksessa. Tiivistelmät 8:2020. Osoitteesta: https://karvi.fi/wp-content/uploads/2020/04/KARVI_T0820.pdf. (Viitattu 13.9.2024.)
- Kansallinen koulutuksen arviointikeskus 2024. Koulutuksen arviointisuunnitelma 2024–2027. Osoitteesta: <https://www.karvi.fi/fi/julkaisut/koulutuksen-arviointisuunnitelma-2024-2027>. (Viitattu 13.9.2024.)
- Kauhanen, M. 2021. Pohjoismaiden työllisyysasteiden vertailua. Teoksessa Työllisyyden tutkijatöryhmän raportti. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja 2021:40, 53–59. Osoitteesta: https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/163207/TEM_2021_40.pdf?sequence=1&isAllowed=y (Viitattu 15.3.2024.)

- Keskuskauppakamari 2023. Kauppakamarikysely 6.–11.9.2023: Osaavan työvoiman saatavuus ja kansainväliset osaajat. Osoitteesta: <https://kauppakamari.fi/wp-content/uploads/2023/10/Kauppakamarien-osaajakysely-koulutus.pdf>. (Viitattu 25.11.2024.)
- Kiesi, J., Goman, J., Huhtanen, M., Helve, H., Laine, A., Piilonen, H., Raudasoja, A., Ståhl, B. & Vartiainen, R. 2022 Ammatillisilla poluilla – Arviointi yksilöllisistä opintopoluista ammatillisessa koulutuksessa. Kansallinen koulutuksen arviointikeskus. Julkaisut 26:2022. Osoitteesta: <https://www.karvi.fi/fi/julkaisut/ammattillisilla-poluilla-arviointi-yksilollisista-opintopoluista-ammattillisessa-koulutuksessa-0>. (Viitattu 9.4.2024.)
- Laki ammatillisesta koulutuksesta 531/2017. Osoitteesta: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajan-tasa/2017/20170531?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=laki%20ammattillisesta%20koulutuksesta#L8>. (Viitattu 6.9.2024.)
- Laki työvoimapalveluiden järjestämisestä 380/2023. Osoitteesta: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajan-tasa/2023/20230380>. (Viitattu 30.10.2024.)
- Laki Kansallisesta koulutuksen arviointikeskuksesta 1295/2013. Osoitteesta: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajan-tasa/2013/20131295>. (Viitattu 6.11.2024.)
- Löfgren, S. 2023. Learning domain-general competencies in upper-secondary initial vocational education and training: student, employer and teacher perspectives. University of Helsinki. Helsinki Studies in Education 171/2023.
- Löfgren, S., Ilomäki, L., Toom, A. 2020. Employer views on upper-secondary vocational graduate competences. Teoksessa: Löfgren, S. 2023. Learning domain-general competencies in upper-secondary initial vocational education and training: student, employer and teacher perspectives. University of Helsinki. Helsinki Studies in Education 171/2023.
- OECD 2024a. Employment rate (indicator). Osoitteesta: doi: 10.1787/1de68a9b-en. (Viitattu 11.3.2024.)
- OECD 2024b. Unemployment rate by age group (indicator). Osoitteesta: doi: 10.1787/997c8750-en (Viitattu 11.3.2024.)
- Opetushallitus 2023. Hyvän ohjauksen kriteerit. Osoitteesta: <https://www.oph.fi/fi/tilastot-ja-julkaisut/julkaisut/hyvan-ohjauksen-kriteerit-0>. (Viitattu 6.11.2024.)
- Opetushallitus 2024a. Tutkintojen perusteet. Osoitteesta: <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/tutkintojen-perusteet> (Viitattu 30.8.2024.)
- Opetushallitus 2024b. Ajoneuvoalan perustutkinto. Osoitteesta: <https://eperusteet.opintopolku.fi/#/fi/ammattillinen/7614470/tiedot>. (Viitattu 2.9.2024)
- Opetushallitus 2024c. Elinikäisen oppimisen avaintaidot. Osoitteesta: <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/elinikaisten-oppimisen-avaintaidot>. (Viitattu 30.8.2024.)
- Opetus- ja kulttuuriministeriö 2017. Ammatillisen koulutuksen tutkinnot uudistuvat - tulevaisuuden työelämä vaatii laaja-alaisempaa osaamista. Tiedote 17.2.2017. Osoitteesta: <https://valtioneuvosto.fi/-/1410845/ammattillisen-koulutuksen-tutkinnot-uudistuvat-tulevaisuuden-tyoelamavaatii-laaja-alaisempaa-osaamista->. (Viitattu 13.9.2024.)
- Opetus- ja kulttuuriministeriö 2024. Kestävän kasvun ohjelma OKM:n toimialalla. Osoitteesta: <https://okm.fi/kestava-kasvu>. (Viitattu 6.11.2024.)
- Ristikangas, M. toim. 2022. Amis2022-tutkimus: Mitäs me amikset ajatellaankaan? Suomen Opiskelija-Allianssi OSKU ry. Osoitteesta: https://cdn.prod.website-files.com/62fcd0fa5ab3216dfef7324c/6398a6037680444bcd0bcb18_AMIS-tutkimus%20sa%CC%88hko%CC%88inen%20versio.pdf. (Viitattu 2.9.2024.)
- Räisänen, A. & Goman, J. 2018. Ammatillisen koulutuksen osaamisperusteisuus, asiakaslähtöisyys ja toiminnan tehokkuus. Poliittikkatoimien vaikutusten arviointi (ex ante). Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 86/2017. Osoitteesta: <https://www.karvi.fi/fi/julkaisut/ammattillisen-koulutuksen-osaamisperusteisuus-asiakaslahtoisuus-ja-toiminnan-tehokkuus-politiikkatoimien-vaikutusten-arviointi-ex-ante>. (Viitattu 8.4.2024.)
- Suomen kestävän kehityksen toimikunta 2024. Yhteiskuntasitoumuksen tavoitteet. Osoitteesta: <https://kestavakehitys.fi/sitoumus2050/tavoitteet>. (Viitattu 4.12.2024.)
- Tammilehto, M. 2023. Näkemyksiä ja näkökulmia ammatillisen tutkinnon suorittaneiden osaamisesta teknologiateollisuudesta ja elintarvikealalta. Esitys AMK- ja ammatillisen koulutuksen tutkimuspäivillä 3.11.2024.
- Tilastokeskus 2024a. Tilasto-opaat. Työttömyyden tilastointi. Osoitteesta: <https://guides.stat.fi/tyoelama-tilastoina/tyottomyyden-tilastointi>. (Viitattu 15.3.2024.)
- Tilastokeskus 2024b. Nuorten 15–29-vuotiaiden osallistuminen työmarkkinoille ja koulutukseen sukupuolen ja iän mukaan, 2009–2023. Tilastotietokanta. Osoitteesta: https://pxdata.stat.fi/PxWeb/pxweb/fi/StatFin/StatFin_tyti/statfin_tyti_pxt_13am.px/ (Viitattu 15.3.2024.)
- Valtioneuvosto 2023. Vahva ja välittävä Suomi. Pääministeri Petteri Orpon hallituksen ohjelma 20.6.2023. Valtioneuvoston julkaisuja 2023:58. Osoitteesta: <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/165042/Paaministeri-Petteri-Orpon-hallituksen-ohjelma-20062023.pdf?sequence=1&isAllowed=y>. (Viitattu 28.10.2024.)

- Valtioneuvoston kanslia 2022. Kestävän kehityksen toimikunnan strategia 2022–2030. Luonnon kantokyvyn turvaava, hyvinvoiva ja globaalisti vastuullinen Suomi. Suomen kestävän kehityksen toimikunta. Valtioneuvoston kanslian julkaisuja 2022:6. Osoitteesta: <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/163958>. (Viitattu 6.11.2024.)
- Valtiovarainministeriö 2024. Suomen kestävän kasvun ohjelma – vauhtia uudistuksiin ja investointeihin. Osoitteesta: <https://vm.fi/kestava-kasvu>. (Viitattu 6.11.2024.)
- Vipunen 2024a. Opiskelijat ja tutkinnot. Vuositilastoraportit. Aikasarja. Osoitteesta: <https://vipunen.fi/fi-fi/ammattillinen/Sivut/Opiskelijat-ja-tutkinnot.aspx>. (Viitattu 29.8.2024.)
- Vipunen 2024b. Ammatillisen tutkinnon suorittaneiden työllistyminen ja jatko-opintoihin sijoittuminen. Osoitteesta: <https://vipunen.fi/fi-fi/layouts/15/xlviewer.aspx?id=/fi-fi/Raportit/Ammatillinen%20koulutus%20-%20ty%C3%B6llistyminen%20ja%20jatko-opinnot%20-%20tilastovuosi.xlsb>. (Viitattu tammikuu-huhtikuu 2024.)
- Vipunen 2024c. Ammatillisen koulutuksen opiskelijapalaute, päättökysely. Osoitteesta: <https://vipunen.fi/fi-fi/layouts/15/xlviewer.aspx?id=/fi-fi/Raportit/Ammatillinen%20koulutus%20-%20opiskelijapalaute%20-%20p%C3%A4%C3%A4tt%C3%B6kysely%20-%20kysymys.xlsb>. (Viitattu 6.9.2024.)
- Vipunen 2024d. Opiskelijoiden osaamisen hankinta. Osoitteesta: <https://vipunen.fi/fi-fi/layouts/15/xlviewer.aspx?id=/fi-fi/Raportit/Ammatillinen%20koulutus%20-%20osaamisen%20hankkimisen%20seuranta%20-%20ehoks%20-%20opiskelijat.xlsb>. (Viitattu 6.9.2024.)
- Vipunen 2024e. Työelämäpalaute, työpaikkakysely. Osoitteesta: <https://vipunen.fi/fi-fi/layouts/15/xlviewer.aspx?id=/fi-fi/Raportit/Ammatillinen%20koulutus%20-%20ty%C3%B6el%C3%A4mpalaute%20-%20ty%C3%B6paikkakysely%20-%20kysymys.xlsb>. (Viitattu 25.11.2024.)
- Yhdistyneet kansakunnat 2015. Transforming our world: The 2030 Agenda for Sustainable Development. Yleiskokouksen päätöslauselma 25. syyskuuta 2015 (70/1). (Epävirallinen suomennos). Osoitteesta: <https://kestavakehitys.fi/agenda-2030>. (Viitattu 6.11.2024.)